

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
และการดำเนินการของไทย

จัดทำโดย นายเชาวฤทธิ์ สาลิตุล
รหัส 1036

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ประจำปี 2552
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การจัดตั้งประชาคมสังคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
และการดำเนินการของไทย

จัดทำโดย นายเชาวฤทธิ์ ชาติตุล
รหัส 1036

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ประจำปี 2552
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สืบเนื่องมาจากการที่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Nations) หรืออาเซียน (ASEAN) ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นตาม ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. 2510 (1967) ตลอดช่วงเวลา 41 ปีที่ผ่านมา อาเซียน นับเป็นองค์กรความร่วมมือของประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศมากที่สุดองค์กรหนึ่ง โดยเฉพาะบทบาทในการสร้างบรรยากาศของสันติภาพ ความเป็นมิตร และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้ไม่เกิดสงครามใหญ่ระหว่างกัน นอกจากนี้อาเซียนยังประสบความสำเร็จในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

ต่อมาได้มีกฎบัตรอาเซียน ซึ่งได้มีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา ได้กำหนดให้อาเซียนเป็นประชาคมประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนกฎบัตรอาเซียนระบุให้มีคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเป็นกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินงานด้านสังคมและวัฒนธรรมและประสานงานในสาขาต่างๆ รวมทั้งเสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

ในส่วนของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้น จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ-หัวหิน ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน

การศึกษาในเรื่องนี้ ใช้ค้นคว้าจากทฤษฎีการทูตด้านวัฒนธรรม และเอกสารความตกลงต่างๆ ที่อาเซียนได้จัดทำขึ้น โดยใช้การวิเคราะห์แบบ SWOT คือพิจารณาถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของอาเซียน เพื่อแก้ไขจุดอ่อน และแก้วิกฤตให้เป็นโอกาส ควบคู่ไปกับการใช้ปรัชญาทางพุทธศาสนาในการสร้างค่านิยมในสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างประชาคมที่มั่นคง อันได้แก่ พรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และแนวปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 คือ ดังนี้ ทาน ปิยวาจา อตถ สมานัตตตา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การบำเพ็ญสังเคราะห์ หรือสังคหวัตถุ 4 นี้ กล่าวสั้นๆ ก็คือ การช่วยเหลือกันด้วยการให้ทุนสิ่งของหรือความรู้ ช่วยด้วยถ้อยคำ ช่วยด้วยกำลังงาน และการช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างเท่าเทียมกัน

ในส่วนของประเทศไทย ก็ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการประชุมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียน เช่นการจัดประกวดเพลงประจำอาเซียน และการจัดตั้งสมาคมอาเซียน-ประเทศไทยขึ้น เพื่อให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้จัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีรัฐมนตรีของกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้แทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อการประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานในการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

การสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน นับว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับประชาชนอาเซียนโดยตรง ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเกิดขึ้นเป็นผลสำเร็จได้อยู่ที่การสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนให้เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประชาชนอาเซียนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประชาคมน้อยมาก การจะให้ประชาชนอาเซียนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นก็ต้องให้ความรู้แก่ประชาชน ให้รู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ จะต้องสร้างอัตลักษณ์ โดยค้นหาลักษณะที่มีความเหมือนกัน อันเกิดจากความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างกันที่มีมาเป็นเวลานาน และทำความเข้าใจที่ต่อกันให้เป็นเอกลักษณ์ร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้สึกมีความภูมิใจ และการเป็นเจ้าของอาเซียนรวมกันว่าตนเป็นพลเมืองของอาเซียนที่พร้อมจะเดินไปด้วยกัน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2552 ซึ่งจัดให้มีขึ้นโดยสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ รายงานเรื่องนี้สำเร็จขึ้นได้ด้วยคำแนะนำของคณะอาจารย์ที่ประกอบด้วย ดร. จิตริยา ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ดร. สุรชัย สิริไกร รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร แสงชัย ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครบสมบูรณ์ โดยเฉพาะ ศาสตราจารย์ ดร. สุรชัย ฯ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ก็ได้ให้คำแนะนำทั้งวิธีการค้นคว้า และความสมบูรณ์ของเนื้อหาจนรายงานสำเร็จขึ้นมาได้ จึงใคร่ขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ พร้อมกันนี้ก็ขอขอบคุณเพื่อนข้าราชการในกรมอาเซียนทุกคนที่ได้จัดหาภูมิหลัง และข้อตกลงต่างๆของอาเซียน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานฉบับนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งจากเพื่อนข้าราชการที่มาจากต่างประเทศฯ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างประชาคมอาเซียน ขอขอบคุณสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ นางสาวจันทิพา ภูตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันฯ และข้าราชการสถาบันทุกท่าน ที่ได้จัดการอบรมหลักสูตรนี้ขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์ และดีเยี่ยม

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณนางปานตา สาลิตุล ภรรยาของผู้จัดทำที่ได้ตรวจแก้คำผิด และให้ข้อคิดเห็นเป็นคนสุดท้ายก่อนนำเสนอรายงาน

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	7
1.3 ขอบเขตการศึกษา	7
1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่ใช้พิจารณา	9
2.1 แนวคิดเรื่องการทูตด้านวัฒนธรรม	9
2.2 กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)	10
2.3 แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน	11
2.4 เอกสารการประชุมและข้อตกลงต่างๆของอาเซียน	13
2.5 ข้อคิดเห็นข้อจากการสัมมนาต่างๆ	13
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	14
3.1 การวิเคราะห์ (SWOT)	14
3.2 การใช้ปรัชญาทางพุทธศาสนา ในการสร้างประชาคม	15
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	17
4.1 จุดแข็ง (Strengths) ของอาเซียน	17
4.2 จุดอ่อน (Weaknesses) ของอาเซียน	30
4.3 โอกาส (Opportunities) ของอาเซียน	33
4.4 อุปสรรค (Threats) ของอาเซียน	35
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	36
5.1 บทสรุป	36
5.2 ข้อเสนอแนะ	39
บรรณานุกรม	43
ประวัติผู้เขียน	44

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากการที่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Nations) หรืออาเซียน (ASEAN) ได้มีกฎบัตรอาเซียนซึ่งกำหนดให้อาเซียนเป็นประชาคมประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ

- 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC)
- 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC)
- 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC)

อาเซียนได้รับการก่อตั้งขึ้นโดย พันเอกพิเศษ ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้เชิญสมาชิกอันประกอบด้วย ดร. อาคัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย ตุน อับดุล ราซัค รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาการแห่งชาติมาเลเซีย นายนาซิโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์ นายเอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ มาร่วมการตัดสินใจก่อตั้ง องค์การภูมิภาคอันใหม่ขึ้น เป็นองค์กรระดับรัฐบาลที่มีชื่อว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรือที่มีชื่อเรียกสั้นๆ ว่าอาเซียน (ASEAN) โดยได้ลงนามใน “ปฏิญญากรุงเทพฯ” (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. 2510 (1967) ที่วังสราญรมย์ ซึ่งเป็นที่ทำการของกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น

เมื่อเริ่มแรกจัดตั้ง หลังจากที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับเอกราชจากประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตกอยู่ในยุคสงครามเย็น ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคได้รับภัยคุกคามจากการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศในภูมิภาคที่มีแนวคิดแบบเสรีนิยมจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อต่อต้านภัยคุกคามดังกล่าว ในช่วงเวลากว่า 41 ปีที่ผ่านมา อาเซียนประสบความสำเร็จโดยเป็นองค์กรความร่วมมือของประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของ

ประชาคมระหว่างประเทศมากที่สุดองค์หนึ่ง โดยเฉพาะบทบาทในการสร้างบรรยากาศของสันติภาพ ความเป็นมิตร และการอยู่ร่วมกันของภูมิภาคอย่างสันติ อาเซียนมีบทบาทนำในการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา ผลักดันการจัดตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone - SEANWFZ) และเป็นแกนนำในเวทีการเมืองและความมั่นคงต่างๆ อาทิ ASEAN Regional Forum – ARF APEC ASEAN+3 และล่าสุดในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit – EAS)

จากสมาชิกก่อตั้ง 5 ประเทศ ต่อมาบรูไนได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนอันดับที่ 6 เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2527 (1984) เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 (1995) พม่าเข้าเป็นสมาชิกพร้อมกับลาวเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 (1997) และกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอันดับที่ 10 เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2542 (1999)

นอกจากอาเซียนจะประสบผลสำเร็จในด้านความร่วมมือด้านการเมือง อันทำให้เกิดความมั่นคงในภูมิภาค และการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทำให้ไม่เกิดสงครามใหญ่ระหว่างกันแล้ว อาเซียนยังประสบความสำเร็จในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากความคิดริเริ่มของนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เสนอการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ AFTA ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2535 (1992) และหลังจากนั้นก็ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ที่นำไปสู่การเพิ่มรูปธรรมของความร่วมมือ เช่น ในปี พ.ศ. 2538 (1995) ได้เกิดความร่วมมือภาคบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Service) และการจัดทำเขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area) หรือ AIA ในปีเดียวกัน

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 (1997) ที่ประชุมอย่างไม่เป็นทางการของผู้นำรัฐบาลอาเซียน ผู้นำอาเซียนได้ให้ความเห็นชอบต่อวิสัยทัศน์ 2020 (ASEAN Vision 2020) เพื่อใช้เป็นเอกสารในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินความร่วมมือในอาเซียนด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งให้ความสำคัญกับความร่วมมือกับภายนอกภูมิภาคเพื่อให้อาเซียนเป็น “วงศ์สมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หุ่นส่วนในการพัฒนาอย่างมีพลวัต ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร และภูมิภาคที่มุ่งปฏิสัมพันธ์กับภายนอก (A Concert of Southeast Asian Nations, A Partnership in Dynamic Development, A Community of Caring Society, and Outward-Looking ASEAN)” โดยมีแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามวิสัยทัศน์อาเซียน 2002 หรือแผนปฏิบัติการฮานอย (Hanoi Plan of Action) เป็นกรอบสำหรับดำเนินความร่วมมือในช่วงปี พ.ศ. 2542-2547 (1999-2004) ให้บรรลุเป้าหมายของการมีความมั่นคงทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น และประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง

อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกันเพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ปราศจาก

โรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว โดยมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional cooperation) ภายใต้ความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมในหลายด้าน อาทิเช่น เยาวชน การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชน สาธารณสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สตรี แรงงาน การจัดการความยากจน สวัสดิการสังคมและการพัฒนา วัฒนธรรมและสารสนเทศ กิจกรรมพลเรือน ยาเสพติด และการจัดการภัยพิบัติ เป็นต้น โดยอาเซียนมีการประชุมรัฐมนตรีหรือการประชุมคณะกรรมการที่รับผิดชอบการดำเนินความร่วมมือในแต่ละด้าน

ต่อมา ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ปี ระหว่างวันที่ 7-8 ตุลาคม พ.ศ. 2546 (2003) ที่เกาะบาหลี ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้สนองตอบต่อการบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียนเพิ่มเติมโดยได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2563 (2020) ประกอบด้วยความร่วมมือในสามเสาหลัก ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งเป็นก้าวสำคัญสำหรับการรวมตัวอาเซียนและไทยได้ตั้งใจอย่างยิ่งที่จะเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมืออาเซียนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยได้ดำเนินการผลักดัน สนับสนุนและริเริ่มการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของอาเซียนในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (2004) ที่เวียงจันทน์ ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนก็ได้จัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับประชาคมต่างๆ โดยได้ลงนามในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Programme-VAP) ซึ่งจะช่วยกำหนดขอบเขตและทิศทางความร่วมมือในกรอบอาเซียนสำหรับการดำเนินงานในช่วง 6 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2553 (2004- 2010) และได้วางแนวทางเพื่อเร่งรัดการรวมตัวของประเทศสมาชิก ในทั้งสามเสาหลัก โดยเน้นเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการลดช่องว่างด้านการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกเก่ากับสมาชิกใหม่

ในส่วนของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ อาทิ (1) การพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากจนอยู่ในถิ่นทุรกันดารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่างๆ ในสังคม (2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาขั้นพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี การสร้างงานและการคุ้มครองทางสังคม (3) การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ และโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) (4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และ (5) การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค โดยมีแผนปฏิบัติการประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งครอบคลุมความร่วมมือในหลายสาขาเช่น ความร่วมมือด้านการปราบปรามยาเสพติด การพัฒนาชนบท การขจัดความยากจน สิ่งแวดล้อม การศึกษา วัฒนธรรม สตรี สาธารณสุข โรคเอดส์ และเยาวชนเป็นต้น เป็นกลไกสำคัญเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งประชาคม ทั้งนี้แผนปฏิบัติการดังกล่าวมุ่งจะเน้นการดำเนินการให้เกิดผลใน 4 ประเด็นหลักคือ

(1) การสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการแก้ปัญหาความยากจน เสริมสร้างความเสมอภาค และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้มาตรการระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการดำเนินการภายในประเทศ ในด้านต่างๆ อาทิ

1.1 ยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ไร้โอกาสและผู้ด้อยโอกาส โดยเสริมสร้างศักยภาพของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านการพัฒนาชนบทและขจัดความยากจน และส่งเสริมวิธีการที่จะให้คนเหล่านี้มีส่วนร่วมในสังคม

1.2 ส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและการพัฒนาให้การศึกษาเป็นมาตรฐานสูงโดยใช้การสร้างเครือข่ายและการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา

1.3 ลดความเสี่ยงทางสังคมของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ โดยสนับสนุนโครงการซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศ และส่งเสริมบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้การดูแลผู้สูงอายุ การบริการด้านสาธารณสุข และการศึกษา

1.4 ส่งเสริมให้ครอบครัว ประชาสังคม และภาคเอกชนมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการแก้ไขความยากจนและปัญหาด้านสวัสดิการสังคม ด้วยการจัดตั้งเครือข่ายและโครงการแลกเปลี่ยน รวมทั้งส่งเสริมอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายากจนและสวัสดิการสังคม

1.5 ส่งเสริมให้สตรีและเยาวชนมีส่วนร่วมในกลุ่มกำลังแรงงานที่สามารถทำงานได้ดีขึ้น ด้วยการจัดการฝึกอบรมทักษะ และสามารถเข้าถึงสินเชื่อขนาดเล็กและระบบข้อมูลได้มากขึ้น

1.6 แก้ไขปัญหาด้านการพัฒนาระบบการสาธารณสุข

1.7 ป้องกันการแพร่กระจาย และลดอันตรายของโรคมุ้มนกพร่อง (โรคเอดส์)

และโรคติดต่ออื่นๆ

1.8 ส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบฐานข้อมูล ความมั่นคงด้านอาหาร

1.9 ทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่ประเทศสมาชิกสามารถฟื้นตัวจากภัยพิบัติได้รวดเร็ว โดยลดผลกระทบทางลบของภัยพิบัติเพื่อมุ่งสู่การเป็นชุมชนที่ปลอดภัยขึ้นและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.10 ทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่ปลอดภัยเสถียรภายในปี พ.ศ. 2558 (2015) โดยการป้องกัน บำบัดและใช้ชุมชนเป็นพื้นฐานในการควบคุมการใช้สารเสพติดในทางที่ผิด ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการพัฒนาทางเลือก และการจัดการลักลอบค้ายาเสพติด

1.11 การส่งเสริมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในอาเซียน เพื่อพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในภูมิภาค ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการส่งเสริมการนำ วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น

(2) การแก้ไขผลกระทบต่องานอันเนื่องมาจากการบูรณาการด้านเศรษฐกิจและการ รวมตัวทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากการมุ่งสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวโดย มิได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาอาจทำให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคทางสังคมซึ่งสามารถ สั่นคลอนเสถียรภาพทางการเมืองต่อไปได้ แผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงเน้นการ สร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถในการแข่งขัน ได้ดี และมีระบบการป้องกันทางสังคมที่ เพียงพอเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาการฝึกอบรม การพัฒนาฝีมือแรงงาน การเสริมสร้างความร่วมมือในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สวัสดิการสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านสาธารณสุข โดยเน้นการแก้ปัญหาที่มากับโลกาภิวัตน์ เช่น โรค ระบาดที่อุบัติใหม่ อาทิ ไข้หวัดนก SARS และ โรคระบาดซ้ำ อาทิ มาลาเรีย และวัณโรค เป็นต้น เป็นต้น

(3) การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่าง ถูกต้อง โดยมีกลไกเพื่อจัดการการดูแลสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ตลอดจนการป้องกันและการขจัด ภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อม การป้องกันมลพิษจากหมอกควันที่ข้ามแดน การบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการและส่งเสริมความ ยั่งยืนของทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ

(4) การเสริมสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน (ASEAN Identity) ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญ เพื่อนำไปสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2563 (2020) โดยให้การศึกษาแก่ประชาชน ส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการปฏิสัมพันธ์ในหมู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนตระหนักร่วมกัน ของภูมิภาคว่า ท่ามกลางความหลากหลายทางประเพณีและมรดกทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

นั้น ประชาชนอาเซียนยังมีความเชื่อมโยงกันด้านประวัติศาสตร์ มีแหล่งที่อยู่อาศัยในเขตที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เดียวกัน และมีความมุ่งหวังร่วมกันที่จะเห็นสันติภาพและความรุ่งเรืองของภูมิภาคซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของอาเซียนได้

ความร่วมมือของอาเซียนในกรอบสังคมและวัฒนธรรมได้ดำเนินไปโดยมีความ - คืบหน้าอย่างต่อเนื่อง เช่นในด้านการบรรเทาภัยพิบัติ ประเทศสมาชิกได้จัดทำความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response – ADMER) และร่วมมือจัดตั้งการเตรียมพร้อม (Standby Arrangements) ซึ่งไทยมีส่วนสำคัญในการผลักดัน นอกจากนี้อาเซียนยังมีความร่วมมือที่เข้มข้นในการป้องกันไข้หวัดนก ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่เมือง Cebu ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมลงนามในเอกสารที่ส่งเสริมการสร้างสังคมที่เอื้ออาทร เช่น ปฏิญญาว่าด้วยการพิทักษ์และส่งเสริมสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน และปฏิญญาว่าด้วยเอชไอวีและโรคเอดส์ เป็นต้น

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015 เร่งรัดการเป็นประชาคมฯ เร็วขึ้นอีก 5 ปี คือ จากปี พ.ศ. 2563 (2020) ตามที่ระบุไว้ใน Bali Concord II เป็นปี พ.ศ. 2558 (2015)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (2007) กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 กล่าวคือ 30 วันหลังจากที่สมาชิกอาเซียนครบทั้ง 10 ประเทศ ได้ให้สัตยาบันสารต่อกฎบัตรดังกล่าว

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ-หัวหิน ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) (2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) (3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) (4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) (5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity) (6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

กฎบัตรอาเซียนระบุให้คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเป็นกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินงานด้านสังคมและวัฒนธรรมและประสานงานในสาขาต่างๆ รวมทั้งเสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยกำหนดให้จัดประชุมปีละอย่างน้อย 2

ครั้ง ประธานการประชุมจะต้องเป็นผู้แทนระดับรัฐมนตรีจากประเทศที่ดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน สำหรับในส่วนของไทย ขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อรองรับการดำเนินงานของคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และพิจารณาสรรหาผู้แทนไทยที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งใน ASCC Council ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นประธานในคณะมนตรี ฯ ในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียนด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- พิจารณาทบทวนของไทยที่จะต้องดำเนินการต่อไปในการที่จะสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยการให้ความรู้ให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนให้เป็นรูปธรรมได้ภายในปี 2015
- พิจารณาถึงแนวทางการจัดตั้งประชาคมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ให้สำเร็จเป็นรูปธรรมตามแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยพิจารณาถึงโอกาสและอุปสรรคในการจัดตั้ง

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1. การศึกษาในเรื่องนี้มีขึ้นเพื่อพิจารณาศึกษาถึงแนวทางในการดำเนินการจัดตั้งประชาคมอาเซียนตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน และแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2558 (2015) ในส่วนที่เกี่ยวกับแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน และการลดปัญหาความยากจน
2. การดำเนินการของอาเซียนตามแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs)
3. บทบาทของไทยในการกระชับความร่วมมือกับประเทศสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ คือ ลาว กัมพูชา พม่าและเวียดนาม (CLMV) ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกันมาในอดีตมาช้านาน และเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เพื่อใช้เป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยอาศัยกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคที่มีอยู่ อาทิ ในกรอบ GMS (Greater Mekong Sub Regional Economic Cooperation) และ ACMECS (Ayeywady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy)
4. ศึกษาเปรียบเทียบ การรวมกลุ่มความร่วมมือในภูมิภาคอื่น ๆ ที่อาจนำมาประยุกต์ใช้ได้ ในความร่วมมือของอาเซียนในอนาคต

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

- รับทราบข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน จากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ได้รับรู้ทัศนคติจากภาคประชาสังคมเกี่ยวกับความคาดหวังที่ต้องการจากอาเซียน
- สามารถจัดทำข้อเสนอแนะแก่กระทรวงฯ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่ใช้พิจารณา

2.1 ทฤษฎีการทูตวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy)

มนุษย์ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันในยุคแรกๆ โดยการมีความสัมพันธ์กับชนเผ่าที่อยู่ข้างเคียง ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเป็น หมู่บ้าน เมือง ความสัมพันธ์เริ่มจากการไปมาหาสู่กัน การแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ระหว่างกัน รวมถึงการร่วมมือกันทำกิจการใดกิจการหนึ่ง เช่น การช่วยกันล่าสัตว์ป่า การร่วมกันทำการเกษตรกรรม การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ในสภาพแวดล้อมเดียวกันทำให้เกิดการพัฒนาของวัฒนธรรมและการใช้ภาษาร่วมกัน เมื่อชุมชนขยายตัวมากขึ้นก็ได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสำรวจค้นพบเส้นทางเดินเรือใหม่ๆ ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อกับชุมชนที่อยู่ห่างไกลออกไปซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมที่ต่างกันได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ถึงในยุคปัจจุบันได้มีการพัฒนาระบบสื่อสารคมนาคมให้ผู้คนสามารถติดต่อกันได้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น การใช้ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบเทเลคอนเฟอร์เรนซ์ เป็นต้น การดำเนินการทูตทางวัฒนธรรมจึงกระทำได้ง่ายขึ้น

เพื่อความเข้าใจได้ง่าย เราอาจกล่าวได้ว่าการทูตทางวัฒนธรรม หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิด ข่าวสาร ศิลปะ หลักการดำเนินชีวิต ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในด้านต่างๆ การทูตทางวัฒนธรรมจึงเป็นหลักคิดทางรัฐศาสตร์ในการใช้และการแลกเปลี่ยนความคิดทางด้านวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันและอยู่ร่วมกันโดยสันติ การใช้การทูตวัฒนธรรมเป็นตัวอย่างหนึ่งของนโยบายการใช้อำนาจแบบอ่อนหรือ “soft power” เพื่อให้บรรลุข้อตกลงโดยใช้วัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อม ซึ่งตรงข้ามกับนโยบายการใช้อำนาจแบบแข็ง หรือ “hard power” ซึ่งนำไปสู่การใช้กำลังทหารหรือเกิดสงครามในที่สุด

ดังนั้นเพื่อให้ความสัมพันธ์ดำเนินต่อไปได้โดยปราศจากอุปสรรค จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเรียนรู้และเข้าใจซึ่งกันและกันโดยใช้การทูตทางวัฒนธรรมเป็นสื่อ การทูตทางวัฒนธรรมสามารถดำเนินการได้ ทั้งในระดับองค์การระหว่างประเทศ ระดับรัฐบาลของประเทศ ระดับรัฐวิสาหกิจหรือภาคธุรกิจเอกชน ระดับองค์กรที่มิใช่รัฐบาล (Non-governmental organizations - NGOs) และระดับภาคเอกชนหรือนักวิชาการ ที่เรียกว่า “Track II diplomacy” เป็นต้น

ตัวอย่างการใช้การทูตทางวัฒนธรรมที่ได้ผลในอดีมี อาทิเช่น การที่สหรัฐอเมริกาได้ส่งทีมนักกีฬาไปแข่งขันกับทีมของสาธารณประชาชนจีน ทำให้ต่อมาได้มีการเปิดสัมพันธ์ทางการทูต

ระหว่างกัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “Ping Pong Diplomacy” นอกจากนี้การที่จีนส่งหมิงแพนด้า ซึ่งเป็นสัตว์สงวนและหายากในจีน ให้ประเทศต่างๆยืมไปแสดงในสวนสัตว์ในประเทศต่างๆ ก็ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการทูตทางวัฒนธรรมเช่นกัน

ในองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค การจัดตั้งสหภาพแอฟริกา (The African Union - AU) ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นตาม Sirte Declaration ที่ผู้นำรัฐแอฟริกาได้ให้การรับรองที่เมือง Sirte ประเทศลิเบียเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2542 (1999) รวมสมาชิกในแอฟริกาจำนวน 53 ประเทศซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน โดยมีเป้าหมายให้เป็นสหพันธรัฐแอฟริกา (United Federation of African States) ซึ่งใช้เงินสกุลเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ และแรงงานโดยเสรี และโดยมีการดำเนินการตามแบบอย่างหรือคล้ายคลึงกับของสหภาพยุโรป (European Union) นับเป็นความสำเร็จของการดำเนินการทูตทางวัฒนธรรม ของประเทศในแอฟริกา

2.2 กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)

กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งจะเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนได้รับการลงนามโดยผู้นำอาเซียนเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (2007) ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ได้มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 กฎบัตรอาเซียนแบ่งออกเป็น 13 หมวด (Chapter) รวม 55 ข้อ (Article) กฎบัตรอาเซียนได้วางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างขององค์กร เพื่อให้อาเซียนสามารถปรับตัวและเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กฎบัตรมีสาระสำคัญได้แก่

1. ให้สถานบุคคลแก่อาเซียน เพื่อให้อาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสถานะทางกฎหมายสามารถลงนามในสนธิสัญญา ตลอดจนทำนิติกรรมต่างๆ ในนามของประเทศสมาชิกได้ตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น โดยสร้างกลไกส่งเสริมและตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎบัตรและความตกลงต่างๆ ของอาเซียนโดยรัฐสมาชิก และเปิดช่องให้มีมาตรการลงโทษหากประเทศสมาชิกฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี
3. กำหนดโครงสร้างองค์กรใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการประสานงานและมีกระบวนการตัดสินใจที่ดีขึ้น เพื่อให้อาเซียนสามารถแก้ปัญหาของภูมิภาคได้อย่างทันท่วงที
4. ส่งเสริมให้อาเซียนเป็นองค์กรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง อาทิ ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีกินดีของประชาชน เสริมสร้างประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน โดยจะมีการตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน รวมทั้งเปิด

โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียนมากขึ้น

จากการที่อาเซียนมีกฎบัตร ทำให้ต้องมีการปรับโครงสร้างครั้งสำคัญของอาเซียน นอกจากการจัดตั้งองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนแล้ว เพื่อเป็นการรองรับ 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะมนตรีประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ตามกฎบัตรข้อ 9)

2.3 แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. 2552-2558)

(Blueprint for the ASEAN Socio-Cultural Community (2009-2015))

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผู้นำอาเซียน ได้ลงนามในปฏิญญาชะอำ หัวหินว่าด้วยแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (พ.ศ. 2552-2558) (Cha-Am Hua Hin Declaration on the Roadmap for the ASEAN community) เพื่อให้การรับรองเอกสารอันได้แก่แผนการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) แผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) โดยผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันว่าจะใช้แผนดังกล่าวแทนแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (VAP)

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ประกอบด้วยคุณลักษณะ (Characteristic) 6 ประการ โดยมีองค์ประกอบ (Element) ดังนี้

1. การพัฒนามนุษย์ (Human Development) มีองค์ประกอบคือ

- 1.1 ให้ความสำคัญและความก้าวหน้าด้านการศึกษา
- 1.2 การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 1.3 ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม
- 1.4 ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 1.5 การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์
- 1.6 เสริมสร้างทักษะในการประกอบอาชีพสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 1.7 พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ

2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)

- 2.1 การจัดความยากจน
- 2.2 เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวและโลกาภิวัตน์

- 2.3 การส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร
- 2.4 การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ
- 2.5 การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ
- 2.6 รับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร
- 2.7 การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)

3.1 การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

- 3.2 การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของแรงงาน โยกย้ายถิ่นฐาน
- 3.3 ส่งเสริมการรับผิดชอบของธุรกิจต่อสังคม

4. ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Ensuring Environmental Sustainability)

4.1 การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก

4.2 การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมข้ามแดน

4.2.1 มลพิษหมอกควันข้ามแดน

4.2.2 การเคลื่อนย้ายของเสียที่มีพิษข้ามแดน

4.3 ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.4 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4.5 ส่งเสริมมาตรฐานการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพในเมืองและในเขตชุมชนของอาเซียน

4.6 การประสานนโยบายและฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

4.7 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน

4.8 ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

4.9 ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด

4.10 การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ

- 4.11 ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน

5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity)

- 5.1 ส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกร่วมกันของความเป็นประชาคม

5.2 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน

5.3 ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมด้านวัฒนธรรม

5.4 การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับภาคประชาคม

6. การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

2.4 เอกสารการประชุมและรายงานการประชุมในกรอบความร่วมมือรายสาขาของอาเซียน

เป็นการศึกษาจากรายงานการประชุมความร่วมมือรายสาขาทั้งในการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส การประชุมระดับรัฐมนตรี รวมทั้งรวบรวมจากปัญญาหรือความตกลงต่างๆ ของอาเซียน

2.5 ข้อคิดเห็นจากการสัมมนาเกี่ยวกับอาเซียน ทั้งของภาคประชาสังคมและเยาวชน

เป็นการรวบรวมจากความเห็นของนักวิชาการ และภาคประชาสังคม ในการสัมมนาต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้นทั้งโดยภาครัฐบาล มหาวิทยาลัย และภาคประชาสังคม

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

3.1 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์แบบ SWOT หรือ TOWS เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์และความเป็นไปได้ในการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนโดยพิจารณาจากจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) จากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) จากสภาพแวดล้อมภายนอก

1. Strengths (S) หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็งซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในอาเซียน เช่นการรวมตัวของ 10 ประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประชากรรวมกันมากกว่า 580 ล้านคน และอาจจะถึง 600 ล้านคนภายในปี พ.ศ. 2558 (2015) มีรายได้ประชาชาติ (GDP) รวมกันมากกว่า 1.4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ อีกทั้งยังมีทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตด้านเกษตรกรรมจำนวนมาก นับเป็นจุดแข็งของอาเซียน

2. Weaknesses (W) หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ของอาเซียน ซึ่งอาเซียนจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหา นั้น เช่นปัญหาความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างกัน อาเซียนจะสร้างเอกลักษณ์หรือ อัตลักษณ์ของอาเซียนร่วมกันได้อย่างไร

3. Opportunities (O) หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของอาเซียนเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของอาเซียน เช่นการที่อาเซียนได้รับการรับรองจากสังคมระหว่างประเทศว่าเป็นองค์การระดับภูมิภาคที่ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งในช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา ทั้งในด้านการเมืองที่ทำให้อาเซียนไม่มีสงครามระหว่างกันในช่วงเวลาที่ผ่านมา ด้านเศรษฐกิจก็ได้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้น ด้านสังคมก็ได้มีความคิดร่วมกันในเรื่องสิทธิมนุษยชน

4. Threats (T) หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่นการกดดันจากภายนอกเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติธรรมชาติ ปัญหาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่ออาเซียน ปัญหาสุขภาพคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น การก่อการร้ายและโรคระบาดติดต่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในทุกจุดแข็งก็อาจมีจุดอ่อนและในทุกจุดอ่อนก็อาจทำให้เป็นจุดแข็งได้หากมีการจัดการแก้ไขที่ดี และโอกาสต่างๆของอาเซียนอาจเป็นวิกฤตได้ เช่นเดียวกันอาเซียนก็อาจจะ

เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสได้

3.2 การใช้ปรัชญาทางพุทธศาสนาในการสร้างประชาคม

ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองต่อเนื่องถึงยุคสงครามเย็นประเทศที่เป็นอาณานิคมได้เรียกร้องอิสรภาพในการปกครองตนเองและต้องการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non Alignment) ได้วางหลักการ 5 ประการในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ที่เรียกว่า หลักเบญจศีล อันประกอบด้วย

- การให้การเคารพเอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดน
- การไม่รุกรานอธิปไตย
- การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
- การอำนวยประโยชน์แก่กัน
- การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

จากหลักการดังกล่าวทำให้ประเทศอาณานิคมต่างๆ ได้รับเอกราชตามหลักการตัดสินใจของตนเอง และไม่เกิดสงครามใหญ่ระหว่างกันตลอดมา

ต่อมาเมื่อมาถึงในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งประเทศต่างๆ จะต้องมีความร่วมมือกันอย่างไร้พรมแดน ก็ควรจะได้มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นมาใหม่ ดังนั้นการจะสร้างประชาคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน (caring and sharing society) โดยเฉพาะการสร้างประชาคมอาเซียน จะสำเร็จหรือไม่ จะต้องดูว่าประเทศสมาชิกได้ยึดหลักเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติในการอยู่ร่วมกันเพื่อความผาสุก ซึ่งสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ได้อย่างได้ผลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หากได้มีการปฏิบัติตามดังนี้

3.2.1 มีพรหมวิหาร เป็นหลักประพฤติให้มีคุณธรรมภายในตนเองมี 4 ประการคือ

- เมตตา หรือความรัก คือความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์สุข
- กรุณา หรือความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
- มุทิตา หรือความเบิกบานยินดี คือเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะส่งเสริมสนับสนุน
- อุเบกขา หรือความมีใจเป็นกลาง คือมองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรง มองเห็นการที่บุคคลได้รับผลดีผล หรือไม่ดี เป็นผลมาจากเหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะ

วินิจัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

3.2.2 มีการบำเพ็ญสงเคราะห์ คือเมื่อมีคุณธรรมภายในเป็นพื้นฐานตามพรหมวิหาร 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็จะต้องมีการแสดงออกภายนอกเป็นหลักปฏิบัติอีก 4 ประการ คือสังคหวัตถุ 4 ซึ่งมี ดังนี้

- **ทาน** หรือการให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

- **ปิยวาจา** หรือการพูดจาอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่ายินดี ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจอันดีสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

- **อัตถจริยา** หรือการทำประโยชน์ให้แก่เขา คือ การช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ ขวนขวายช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

- **สมานัตตตา** หรือเอาตัวเข้าสมาน คือการทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายเท่าเทียมกัน ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความสุขร่วมกัน

อาจกล่าวได้ว่า การบำเพ็ญสงเคราะห์ หรือสังคหวัตถุ 4 นี้ กล่าวสั้นๆ ก็คือ การช่วยเหลือกัน ด้วยการให้ทุนสิ่งของหรือความรู้ ช่วยด้วยถ้อยคำ ช่วยด้วยกำลังงาน และการช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหาร่วมกัน

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

4.1 จุดแข็งของอาเซียน

4.1.1 บทบาทและการเตรียมการของไทยในฐานะประธานอาเซียน

4.1.1.1 ความต่อเนื่องในนโยบายของรัฐบาลไทย

รัฐบาลไทยทุกสมัยนับตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งได้ให้การสนับสนุนและ ผลักดันความร่วมมือในกรอบอาเซียนมาโดยตลอดและเสมอมาทำให้เกิดความต่อเนื่องในพัฒนาการของอาเซียน ตัวอย่างเห็นได้ก็จากการที่กฎบัตรอาเซียนได้รับการพิจารณาร่างและได้รับการลงนามโดยผู้นำทั้ง 10 ชาติ ในสมัยที่ พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาถึงรัฐบาลที่มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งประเทศไทยได้รับตำแหน่งประธานอาเซียนต่อจากสิงคโปร์ ก็ได้มีการดำเนินการทางรัฐสภาเพื่อที่จะให้ไทยสามารถให้สัตยาบันต่อกฎบัตรอาเซียนได้ รวมทั้งพิจารณาการร่างแผนปฏิบัติการการจัดตั้งประชาคมของอาเซียน ทำให้รัฐบาลซึ่งมีนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีสามารถให้สัตยาบันต่อกฎบัตรอาเซียนได้ทำให้กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับนับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 (2008) เป็นต้นมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี คนต่อมา ก็ได้ประสบความสำเร็จในการจัดประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้นำทั้ง 10 ชาติได้ร่วมลงนามใน ปฏิญญาชะอำ หัวหินว่าด้วยแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (พ.ศ. 2552-2558) (Cha-Am Hua Hin Declaration on the Roadmap for the ASEAN community) ซึ่งจะใช้เป็นแผนงานในการจัดตั้งประชาคมอาเซียนต่อไป

นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันซึ่งมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ในข้อ 7 นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือในกรอบอาเซียนระบุไว้ในข้อ 7.2 ว่า “ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อสร้างความแข็งแกร่งของอาเซียนในวาระที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน และบรรลุการจัดตั้งประชาคมอาเซียนตามกฎบัตรอาเซียน โดยให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกร่วมกันเคารพสิทธิมนุษยชน และผลักดันให้อาเซียนมีบทบาทหน้าที่สร้างสรรค์ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งขยายความร่วมมือกับประเทศในเอเชียอื่นๆ ภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในภูมิภาคเอเชีย และระหว่างเอเชียกับภูมิภาคอื่น

ต่อมาได้มีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับปี 2552 ในข้อที่ 5 ในเรื่องการดำเนินความสัมพันธ์ในกรอบอาเซียน โดยในข้อที่ 5.4 ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมผลประโยชน์และบทบาทของไทยในส่วนประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้ระบุไว้ดังนี้

- ผลักดันและร่วมมือกับบทบาทในการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน

- ผลักดันการดำเนินความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนให้มีผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอาเซียน

- ส่งเสริมให้เยาวชนมีความตระหนักและมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน ตลอดจนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของอาเซียน

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าไม่ว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือมีความขัดแย้งด้านความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินของอาเซียนแล้ว รัฐบาลไทยทุกรัฐบาลยังคงให้การสนับสนุนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

4.1.1.2 การที่มีเลขาธิการอาเซียนเป็นคนไทย

เลขาธิการอาเซียนคนปัจจุบันคือ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย (พ.ศ. 2540-2544) โดยรับตำแหน่งสืบต่อจากนาย Ong Keng Yong ชาวสิงคโปร์ ซึ่งหมดวาระการดำรงตำแหน่งในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ ในการแต่งตั้งเลขาธิการอาเซียนที่ผ่านมา อาเซียนมีประเพณีปฏิบัติในการแต่งตั้งเลขาธิการอาเซียนหมุนเวียนตามลำดับอักษรประเทศ ทำให้ไทยรับตำแหน่งต่อจากสิงคโปร์ ซึ่งตาม Protocol Amending the Agreement on the Establishment of the ASEAN Secretariat (1992) ได้กำหนดอำนาจหน้าที่และกฎเกณฑ์ในการแต่งตั้งเลขาธิการอาเซียนไว้ว่า ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนคัดเลือกและเสนอให้ผู้นำรัฐบาลอาเซียนแต่งตั้งเลขาธิการอาเซียนบนพื้นฐานของความรู้ความสามารถ (merit) นอกจากนี้ยังระบุว่าเลขาธิการอาเซียนมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ทั้งนี้เลขาธิการอาเซียนมีสถานะเทียบเท่ารัฐมนตรี เลขาธิการอาเซียนมีหน้าที่รับผิดชอบในการประชุมระดับผู้นำและระดับรัฐมนตรี และรับผิดชอบต่อคณะกรรมการประจำของอาเซียน (ASEAN Standing Committee-ASC) ตลอดทั้งปี เป็นผู้บริหารสำนักเลขาธิการอาเซียน สื่อสารโดยตรงกับประเทศสมาชิก ริเริ่ม ให้ข้อเสนอแนะ และดำเนินกิจกรรมของอาเซียน เป็นโฆษกและผู้แทนอาเซียน เป็นผู้ประสานงานระหว่างคณะกรรมการในสาขาต่างๆ และกับประเทศคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ และบริหารงบประมาณองค์การและงบประมาณเพื่อความร่วมมืออาเซียน

การคัดเลือกเลขาธิการอาเซียนคนปัจจุบันนับว่าอยู่ในเงื่อนไขและปัจจัยพิเศษในการคัดเลือก เนื่องจากการเลือกตั้งตลอด 5 ปี (1 มกราคม พ.ศ. 2551 – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555) อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของอาเซียน ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนต้องเป็นบุคคลที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปอาเซียนให้เป็นไปตามกฎบัตรอาเซียนและแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2547-2553) ใน 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จตามกำหนด โดยมีข้อริเริ่มและข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมในกระบวนการจัดตั้งประชาคมอาเซียนสำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการฉบับใหม่ภายหลังแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ จากประวัติการศึกษาและความสามารถที่เป็นที่ยอมรับของ ดร. สุรินทร์ ทั้งในระดับชาติและในเวทีระหว่างประเทศ ดังนั้น ในโอกาสที่ไทยได้รับโควตาการดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียน ในปี พ.ศ. 2550 รัฐบาลไทยจึงได้เสนอ ดร. สุรินทร์ฯ เป็นตัวแทนของไทยเพื่อดำรงตำแหน่งดังกล่าว โดย ดร. สุรินทร์ ถือเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้ โดยคนไทยคนแรกที่รับตำแหน่งนี้ ระหว่างปี พ.ศ. 2527- 2529 คือ นายแผน วรรณเมธี อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

หลังจากที่กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของอาเซียน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 แล้ว เลขาธิการอาเซียนได้มีหน้าที่และบทบาทเพิ่มขึ้นคือนอกจากการบริหารสำนักเลขาธิการอาเซียนแล้ว ยังได้กำหนดให้เลขาธิการอาเซียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการ ติดตามความคืบหน้า ว่าแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถปฏิบัติตามความตกลงต่างๆ ที่เห็นชอบร่วมกันได้หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อหาทางช่วยเหลือ รวมทั้งแจ้งให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ ทราบเพื่อหาทางออกต่อไป

การที่ไทยได้ทำการคัดเลือกและเสนอชื่อให้ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ เข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนนับเป็นการเหมาะสม จากผลงานที่ผ่านมาช่วยส่งเสริมบทบาทของไทยและของอาเซียนในสังคมระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ผลงานที่สำคัญในช่วงที่ผ่านมา อาทิเช่น การเร่งรัดผลักดันให้กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับ (15 ธันวาคม พ.ศ. 2551) เป็นผลสำเร็จได้ในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียน การประสานงานกับองค์การสหประชาชาติและสมาชิกอาเซียนให้เป็นผู้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่พม่ากรณีภัยจากพายุไซโคลนนาเกิส ซึ่งไทยมีบทบาทสำคัญในฐานะประธานอาเซียน และล่าสุดเมื่อมีการระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 (H1N1) ก็ได้มีการประสานงานให้ไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 (สมาชิกอาเซียน + จีน+เกาหลี + ญี่ปุ่น) ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ที่กรุงเทพฯ เพื่อหารือถึงการร่วมมือกันในการป้องกันการแพร่ระบาดของไข้หวัดดังกล่าว

4.1.1.3 การตั้งสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย

ภายใต้แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. 2552-2558)(ASCC Blueprint :2009-2015) ใน Characteristic E. Building ASEAN Identity ข้อ 43 xi กำหนดไว้ว่า “Encourage the establishment of ASEAN Associations at national levels to promote awareness of ASEAN in ASEAN Member States;” ประเทศไทยจึงได้ทำการจัดตั้งสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย ขึ้น โดยเห็นว่า สมาคมฯ จะมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา สมาคมจะมีบทบาทในการช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของภาครัฐเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความร่วมมือของอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ ที่ผ่านมามีไทยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมกันสร้างประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง การจัดตั้งสมาคมอาเซียน จึงน่าที่จะสามารถมีบทบาทสำคัญในการทำให้เป้าหมายดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงการต่างประเทศโดยกรมอาเซียน ได้ทำการจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมต่อทางการแล้ว โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ทำให้สมาคมฯ สามารถดำเนินการต่อไปได้ตามข้อบังคับของสมาคม ทั้งนี้ ตามข้อบังคับของสมาคมได้กำหนดให้สมาคมมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อเสริมสร้างมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างประชาชนของประเทศต่างๆ ในสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน และให้ความร่วมมือกันเพื่อสันติภาพ ความมั่นคง ความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศสมาชิกและประชาชนอาเซียนของประเทศสมาชิก
- (2) เพื่อเป็นกลไกคู่ขนานกับภาคราชการในการส่งเสริมให้ประชาชนไทยมีความสำนึกถึงความเป็นประชาชนอาเซียนซึ่งจะต้องมีความเอื้ออาทรต่อกัน
- (3) เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน และของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ประชาชน
- (4) ส่งเสริมความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ระหว่างประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกันและการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างสมาชิกอาเซียนของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม
- (5) เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานการดำเนินงานขององค์กรอื่นใดที่มีใช้รัฐบาล และกับภาคประชาสังคม ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การจัดการภัยพิบัติ สาธารณสุข การพัฒนา สิทธิมนุษยชน และเรื่องอื่นๆ ที่จะเป็นการส่งเสริมการสร้างประชาสังคมอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน

(6) วัตถุประสงค์อื่นใดตามที่คณะกรรมการของสมาคม ได้มีมติเห็นชอบ และได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งได้รับการจดทะเบียนจากนายทะเบียนเรียบร้อยแล้ว

ปัจจุบันสมาคมอาเซียน-ประเทศไทย มีคณะกรรมการสมาคมรวมทั้งสิ้น 15 คน ครบตามข้อบังคับของสมาคมฯ โดยมีคุณหญิงลักขณาจันทร์ เลขาพันธ์ อดีตผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก และอดีตอธิบดีกรมอาเซียน ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากคณะกรรมการ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมฯ และมีกรรมการอื่นๆ จากสวนราชการ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ สื่อมวลชน และ ภาคธุรกิจ ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมของอาเซียน อันได้แก่ 1) นายแผน วรณเมธี เลขาธิการสภาการศึกษาไทย และอดีตเลขาธิการอาเซียน 2) นายณรงค์ชัย อัครเศรณี อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ 3) ดร. สุทัศน์ เศรษฐบุญสร้าง อดีตรองเลขาธิการอาเซียน และนักวิชาการอิสระ 4) รศ. ดร. จุลชีพ ชินวรรณ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 5) ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 6) ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย 7) นายการุณ กิตติสถาพร อดีตปลัดกระทรวงพาณิชย์ 8) ดร. สายสุรี จุติกุล 9) นางชลิดา ทาเจริญศักดิ์ ผู้อำนวยการมูลนิธิศึกษาภาพชุมชน 10) นายพิชาย ชื่นสุขสวัสดิ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ 11) นายทวี จงกิจถาวร รองบรรณาธิการเครือเนชั่นกรุ๊ป 12) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้แทนเป็นอุปนายกสมาคมโดยตำแหน่ง 13) อธิบดีกรมอาเซียนหรือผู้แทนเป็นเลขาธิการโดยตำแหน่ง 14) ผู้อำนวยการสำนักบริหารการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ เป็นเหรียญโดยตำแหน่ง คณะกรรมการชุดดังกล่าวจึงถือเป็นคณะกรรมการชุดแรกของสมาคม ที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสมาคมต่อไป

4.1.1.4 การจัดให้มีเพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem)

เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ได้มีความคิดที่จะให้อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียนขึ้น โดยที่ประชุมคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสนเทศ ครั้งที่ 32 (32nd ASEAN Committee on Culture and Information – ASEAN COCI) เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540 ที่ประเทศมาเลเซีย ได้มีการตกลงให้มีการจัดประกวดเพลงประจำอาเซียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในเบื้องต้นที่จะให้เปิดในช่วงการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและสนเทศ โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากประเทศสมาชิกประเทศละ 2 คน รวม 14 คน (ขณะนั้น กัมพูชา ลาว และ พม่า ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน) และผู้แทนจากสำนักเลขาธิการอาเซียนอีก 1 คน คณะกรรมการได้พิจารณาให้เพลงจาก ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้รับคัดเลือกเข้ารอบสุดท้าย และได้ตัดสินใจให้เพลง

ASEAN Song of Unity (ASEAN oh ASEAN) จากฟิลิปปินส์ได้รับรางวัลชนะเลิศ เพลงดังกล่าวเป็นที่รู้จักในชื่อ ASEAN Hymn โดยนาย Nicanor G. Tiongson ชาวฟิลิปปินส์ เป็นผู้แต่งเนื้อร้อง และนาย Ryan Cayabyab ชาวฟิลิปปินส์ เป็นผู้แต่งทำนอง เพลง ASEAN Song of Unity ยังไม่เป็นที่ยอมรับในประเศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากใช้เปิดเฉพาะในการประชุมคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสนเทศและการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 11 เพลง “ASEAN Our Way” เป็นเพลงหลักที่ใช้เปิดในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ที่ประเทศมาเลเซีย แต่งเนื้อร้องโดย นาย YB Dato Seri Syed Hamid Albar รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียในขณะนั้น และทำนองเพลงแต่งโดยนาย Ahmad Muriz Che Rose และสิงคโปร์ได้แต่งเพลง “Rise” เพื่อใช้เปิดในช่วงการเฉลิมฉลองการครบรอบ 40 ปี ของอาเซียน และการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์เป็นเจ้าภาพ ดังนั้น สำนักเลขาธิการอาเซียนจึงได้เสนอให้มีการจัดประกวดการประพันธ์เพลงประจำอาเซียน โดยเสนอให้มูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation) พิจารณาเข้าร่วมดำเนินการ

ที่ประชุมสมัยพิเศษของอธิบดีอาเซียน (Special Meeting of the Director General) เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2551 ณ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ได้มีการหารือเรื่องการจัดทำเพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem) เพื่อให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียนซึ่งได้รับการลงนามโดยผู้นำอาเซียนแล้ว ข้อ 40 ว่า “ให้อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียน” (ASEAN shall have an anthem) และเห็นว่าเรื่องเพลงประจำอาเซียนนี้สามารถดำเนินให้แล้วเสร็จได้ก่อนที่กฎบัตรอาเซียนจะมีผลใช้บังคับ (กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้ 30 วัน หลังจากประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันกฎบัตรครบทั้ง 10 ประเทศแล้ว) ที่ประชุมจึงเห็นชอบให้ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประกวดแข่งขันเพลงประจำอาเซียนให้แล้วเสร็จก่อนการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้เห็นชอบต่อเอกสาร Concept Paper สำหรับการดำเนินการเรื่องเพลงประจำอาเซียน ซึ่งได้กำหนดรูปแบบและกฎเกณฑ์การแข่งขัน กล่าวคือ เป็น open competition โดยให้สำนักเลขาธิการอาเซียนในแต่ละประเทศกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น และจัดส่งให้ประเทศไทยภายในเดือนกันยายน 2551 โดยเนื้อเพลงต้องมีเกณฑ์คือ เป็นภาษาอังกฤษ เพลงมีลักษณะเป็นเพลงชาติประเทศสมาชิกอาเซียน มีความยาวไม่เกิน 1 นาที เนื้อร้องสะท้อนความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนและความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ และจะต้องเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ สมาชิกแต่ละประเทศสามารถเสนอเพลงเข้าประกวดได้ไม่เกินประเทศละ 20 เพลง หลังจากนั้นประเทศไทยจะจัดการประกวดคัดเลือกโดยจัดในรูปการจัดประชุมของกลุ่มผู้แต่งเพลงอาเซียน (ASEAN Composers' Forum) ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อเป็นทางการว่า “ASEAN Anthem Adjudicators' Panel” โดยการตัดสินในรอบแรกจะมีกรรมการที่ประเทศสมาชิกเสนอชื่อ

มาจากผู้แต่งเพลงหรือผู้ที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีจากประเทศของตนประเทศละ 1 คน รวมเป็น 10 คน เพื่อพิจารณาเพลงที่ส่งเข้าประกวดทั้งหมดเข้าประกวดในรอบต่อไป การคัดเลือกในรอบที่สอง จะประกอบด้วยกรรมการชุดเดิมในรอบแรก และกรรมการจากภายนอกอาเซียนอีก 3 คน คือ ผู้ที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีและเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ จาก ประเทศออสเตรเลีย จีน และญี่ปุ่น ทั้งนี้เพื่อความเป็นกลางและความยุติธรรม คณะกรรมการผู้พิจารณาตัดสินจะไม่ทราบเลยว่า เพลงที่ส่งเข้าประกวดเป็นของผู้ใดและจากประเทศใด

ประเทศไทยได้จัดให้มีประชุม ASEAN Anthem Adjudicators' Panel ในรอบแรก เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2551 โดยมี ฯพณฯ หม่อมหลวง อัสนี ปราโมช องคมนตรี เป็นกรรมการฝ่าย ไทยและทำหน้าที่ประธานการประชุม ในฐานะเป็นประเทศเจ้าภาพและประธานอาเซียน คณะกรรมการได้พิจารณาเพลงที่ส่งเข้าประกวดทั้งหมดจำนวน 99 เพลง และคัดเลือกให้เหลือเพียง 10 เพลง เพื่อเข้าประกวดในรอบที่ 2 ต่อไป ผลการตัดสินในรอบที่ 2 (รอบตัดสิน) ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2551 ปรากฏว่าเพลง “The ASEAN Way” ซึ่งมีนายกิตติคุณ สดประเสริฐ นายสำเภา ไตรอุดม เป็นผู้แต่งทำนอง และนางพะยอม วลัยพัชรา เป็นผู้แต่งคำร้อง จากประเทศไทยได้รับเลือก ให้เป็นเพลงประจำอาเซียน ไทยได้จัดงานคอนเสิร์ตเพื่อเปิดตัว ASEAN Anthem เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2551 โดยวงดุริยางค์กองทัพอากาศเป็นผู้บรรเลงและขับร้องประสานเสียงโดยคณะนักร้อง สวนพลู วงดนตรีและคณะนักร้องดังกล่าวได้จัดการแสดงอีกครั้งในพิธีเปิดการประชุมสุดยอด อาเซียน ครั้งที่ 14 อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2552 ที่ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

การที่ประเทศไทยได้รับความไว้วางใจจากประเทศสมาชิกอาเซียนให้จัดการ ประกวดแข่งขันเพลงประจำอาเซียนในระดับภูมิภาคนี้ ถือเป็นเกียรติภูมิของประเทศโดยเกิดขึ้น ในช่วงที่ประเทศไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนและเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดผู้นำ อาเซียนครั้งที่ 14 การดำเนินการในเรื่องนี้ถือเป็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งถือเป็นเอกสารที่มีความสำคัญ สำหรับการเป็นประชาคมอาเซียน ในปี 2558 (2015)

เพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem) จะช่วยเชื่อมโยงให้ประชาชนทั้ง 10 ประเทศของอาเซียนเกิดความรู้สึกร่วมกันและมีความเข้าใจกันที่เป็นหนึ่งเดียวซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้น ในการส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกของการเป็นอาเซียนอันจะนำไปสู่การมีอัตลักษณ์ (Identity) ร่วมกัน ต่อไป

4.1.1.5 การจัดประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 (14th ASEAN Summit)

ประเทศไทยได้รับตำแหน่งเป็นประธานอาเซียนต่อจากสิงคโปร์ภายหลังการประชุม

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 41 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2551 เป็นต้นมา และจากการที่กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้ ทำให้ไทยมีโอกาสดำรงตำแหน่งเป็นเวลาถึง หนึ่งปีครึ่ง จนถึงสิ้นเดือน ธันวาคม 2552 เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎบัตรอาเซียนที่กำหนดให้มีการหมุนเวียนการเป็นประธานเป็นรายปีตามลำดับอักษรของชื่อภาษาอังกฤษของรัฐสมาชิก โดยให้วาระการดำรงตำแหน่งประธานเป็นไปตามปีปฏิทิน คือเริ่มในวันที่ 1 มกราคม ของแต่ละปี นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้อาเซียนจะมีตำแหน่งประธานเดี่ยว (single Chairmanship) โดยประเทศที่รับหน้าที่ประธานจะต้องทำหน้าที่ประธานการประชุมต่างๆ ของอาเซียน ในทุกการประชุม อันได้แก่ 1) การประชุมสุดยอดอาเซียนและการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง (the ASEAN Summit and related Summits) 2) คณะมนตรีประสานงานอาเซียน (the ASEAN Coordinating Council) 3) คณะมนตรีประชาคมอาเซียนทั้งสามคณะ (the three ASEAN Community Councils) 4) องค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา และเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่เกี่ยวข้อง ตามที่เหมาะสม (the relevant ASEAN Sectoral Ministerial Bodies and senior officials) และ 5) คณะกรรมการผู้แทนถาวร (the Committee of Permanent Representatives) ดังนั้นจึงทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเป็นเจ้าภาพและประธานในการจัดประชุมสุดยอดอาเซียนถึง 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 14 ในปี 2551 และ ครั้งที่ 15 ในปี 2552

การเป็นประธานอาเซียนของไทยในครั้งนี้ นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่อาเซียนได้กลับมาจัดการประชุมในประเทศไทยซึ่งถือเป็นบ้านเกิดของอาเซียนในช่วงเวลาที่กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับ ในขณะเดียวกัน ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ ซึ่งเป็นคนไทยยังดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนด้วย ทำให้ไทยสามารถแสดงบทบาทนำในการกำหนดทิศทางและอนาคตของอาเซียน เช่นเดียวกับที่ไทยเคยเป็นประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนเมื่อ 40 ปีที่แล้ว รวมทั้งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างสถานะและบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศได้อีกทางหนึ่ง

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ซึ่งกำหนดไว้ในวันที่ 15 ธันวาคม 2551 ซึ่งเป็นวันที่กฎบัตรอาเซียนเริ่มมีผลใช้บังคับ มีความจำเป็นที่จะต้องเลื่อนออกไปด้วยปัญหาการเมืองภายในของไทย อย่างไรก็ตามไทยสามารถจัดประชุมได้ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2552 ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี การเป็นประธานของไทยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้สามประการคือ

1) การอนุวัติข้อผูกพันภายใต้กฎบัตรอาเซียน (Realising Commitment under ASEAN Charter) โดยเฉพาะการยกร่างขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ที่จะจัดตั้งขึ้น ได้แก่ กลไกสิทธิมนุษยชนอาเซียน คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา และคณะมนตรีประสานงานอาเซียน เป็นต้น

2) การฟื้นฟูอาเซียนให้เป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Revitalising people-centered ASEAN Community) ซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนใน

หมู่ประชาชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมในการสร้างประชาคมอาเซียน

3) การเสริมสร้างการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประชาชนทุกคนในภูมิภาค (**R**einforcing human development and security for all the people of the region) โดยส่งเสริมให้ความร่วมมือของอาเซียนตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประชาชนให้มากที่สุด โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ความมั่นคงด้านอาหาร พลังงานและการจัดการภัยพิบัติ

การประชุมครั้งนี้นับว่าประสบความสำเร็จโดยผู้นำอาเซียนได้ลงนามในเอกสารที่สำคัญอันได้แก่แผนปฏิบัติการสำหรับการสร้างประชาคมอาเซียน (Declaration on the Roadmap for an ASEAN Community) ซึ่งให้การยอมรับแผนปฏิบัติการด้านการสร้างประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (Blueprint for the ASEAN Political and Security Community – APSC Blueprint) และ แผนปฏิบัติการด้านการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Blueprint for the ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC Blueprint) นอกจากนี้ในการประชุมครั้งนี้ผู้นำอาเซียนยังได้เปิดโอกาสให้ผู้แทนจากภาคธุรกิจ ผู้แทนสมัชชารัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Assembly – AIPA) ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้แทนภาคเยาวชน จากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนได้เข้าพบผู้นำเพื่อเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างประชาคมอาเซียนด้วย ซึ่งนับเป็นครั้งแรก และนับเป็นก้าวแรกที่จะต้องให้มีการพบปะดังกล่าว อย่างสม่ำเสมอในโอกาสต่อไป

4.1.1.6 การจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรม

กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการประชุมส่วนราชการเพื่อหารือเรื่องการค้าและการดำเนินการตามที่ระบุในกฎบัตรอาเซียนข้อบทที่ 9 ในเรื่องการจัดตั้งคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC Council) ซึ่งไทยจะต้องทำหน้าที่ประธานการประชุม และต้องเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินงานให้เป็นไปตามมติที่ประชุมสุดยอดอาเซียน และให้มีการประสานงานระหว่างสาขา เพื่อนำเสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน และ เพื่อให้การทำหน้าที่ประธาน ASCC Council ของไทยสามารถแสดงบทบาทนำในกรอบอาเซียนจำเป็นต้องจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติขึ้นเพื่อกำหนดท่าทีของไทย บทบาท และประเด็นที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย ซึ่งจะช่วยเหลือหนุนบทบาทไทยในฐานะประธาน ASCC Council ในกรอบอาเซียนได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

โดยที่ความร่วมมือด้านสังคมมีความหลากหลายและอยู่ในความรับผิดชอบของหลายส่วนราชการ ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาอันอาจเกิดจากการทับซ้อนของประเด็นที่อยู่ใน

ความรับผิดชอบในระหว่างส่วนราชการ ประกอบกับเป้าประสงค์ที่ต้องการให้ในช่วงของการเป็น
 ปรธานของไทย สามารถขับเคลื่อนเสาสังคมให้มีความสำเร็จเป็นรูปธรรม กระทรวงการ
 ต่างประเทศจึงได้เสนอให้มีคณะกรรมการระดับชาติขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน
 คณะกรรมการระดับชาติ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงสังคมต่างๆ เป็นรองประธาน ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะเป็น
 ผู้สนับสนุนและประสานงานภาพรวมนโยบายด้านต่างประเทศ

สำหรับ องค์ประกอบของคณะกรรมการระดับชาติ นั้นประกอบด้วย ส่วนราชการ
 ที่ดูแลงาน ด้านสังคมในฐานะหน่วยงานผู้ปฏิบัติ และมีผู้แทนจากภาคประชาสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิ
 เข้าร่วมให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้อง โดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับประเด็น
 specific/global issues เป็นเลขานุการ และมีกรมอาเซียนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ทั้งนี้ เพื่อให้
 คณะกรรมการฯ มีความหลากหลายครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือนัยหนึ่งให้ผู้มีส่วนได้
 ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังเต็มที่ ที่ประชุมคณะกรรมการระดับชาติจะ เป็น
 ผู้พิจารณาบุคคลที่เหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งประธานและจัดการประชุมของคณะ
 มंत्रीประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Council
 Meeting) องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ปรากฏอยู่ในคำสั่งสำนัก
 นายกรัฐมนตรี ที่ 142/2552 ตั้ง ณ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 คณะกรรมการระดับชาติของไทย
 จะจัดให้มีการประชุมครั้งแรกในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน
 เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางและทำที่ไทยสำหรับการขับเคลื่อนไปสู่ประชาคมสังคมและ
 วัฒนธรรมอาเซียน รวมทั้งสรรหาผู้แทนไทยที่จะเป็นประธานการประชุมฯ

สำหรับประเด็นที่เป็นเป้าประสงค์ของไทย ในการประชุมคณะมนตรีประชาคม
 สังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งไทยจะเป็นเจ้าภาพและเป็นประธาน นั้นคาดว่าจะครอบคลุมทั้ง
 specific issues และ global issues โดยในปีนี้ specific issues ควรเน้นด้านการศึกษา การจัดการความ
 ยากจน และด้านสาธารณสุข ซึ่งนับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การ
 พัฒนาขีดความสามารถอันจะช่วยสนับสนุนความพร้อมของทุกภาคส่วนในการเป็นส่วนหนึ่งและมี
 ส่วนร่วมในกระบวนการเป็นประชาคมอาเซียน ในปี 2558 สำหรับ global issues ควรตอบสนองกับ
 สถานการณ์ในขณะนั้น จึงอาจพิจารณากำหนดแนวทางความร่วมมือกว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้
 ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเป็นการสะท้อนความร่วมมือของ
 ภูมิภาคในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

4.1.1.7 ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการพัฒนา

ประเทศไทยนับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกรอบความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคและให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันเป็นรูปธรรม เช่น

- 1) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา- แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy หรือ ACMECS) ซึ่งมีประเทศสมาชิกประกอบด้วย ไทย ลาว กัมพูชา พม่า และเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาในประเทศเพื่อนบ้าน
- 2) โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region หรือ GMS) มีสมาชิกประกอบด้วยประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทุกประเทศ คือ ไทย ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม และสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 3) ความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต (Emerald Triangle Cooperation) อันประกอบด้วย ไทย ลาว และกัมพูชา
- 4) สามเหลี่ยมความร่วมมือ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle หรือ IMT-GT)

ความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยในการลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษซึ่งจะมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างประชาคมอาเซียน ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

4.1.2 หลักการของอาเซียน

นับแต่เริ่มก่อตั้งอาเซียนเป็นต้นมา อาเซียนยึดมั่นในหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดน การไม่แทรกแซงกัน จันทามติ และเอกภาพในความหลากหลาย (the principles of sovereignty, equality, territorial integrity, non-interference, consensus and unity in diversity) ซึ่งยังคงได้รับการระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียนด้วย หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการเดียวกันกับหลักการที่ประเทศในโลกลูกครึ่งหรือประเทศที่กำลังพัฒนาได้ใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การยึดมั่นในหลักการดังกล่าวของอาเซียนนับเป็นจุดแข็งของอาเซียน โดยเฉพาะหลักการใช้จันทามติ (consensus) ในการดำเนินกิจกรรมของอาเซียนนั้นได้ทำให้อาเซียนบรรลุข้อตกลงมากมายโดยไม่มีความขัดแย้งระหว่างกัน และไม่ทำให้อาเซียนต้องเสียหน้าหากรัฐอื่นๆ ไม่เห็นด้วย ส่วนหลักการไม่แทรกแซงกัน (non-interference) ก็ทำให้เกิดความไว้วางใจกันระหว่างประเทศสมาชิก

อย่างไรก็ตามการใช้หลักการใช้ฉันทามติ (consensus) ในทุกเรื่อง มีผู้เห็นว่าทำให้อาเซียนดำเนินการพัฒนาไปด้วยความล่าช้า และบางเรื่องยากต่อการตัดสินใจหาข้อยุติในกรณีเร่งด่วน ซึ่งหลังจากที่กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับแล้ว อาจจะมีการกำหนดวิธีการในขบวนการตัดสินใจโดยการลงคะแนนเสียงในบางเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องอ่อนไหวได้ หรืออาจใช้สูตร ASEAN-X หรือ 2+X ในการปฏิบัติตามความร่วมมือบางเรื่องตามที่คณะมนตรีประชาคมอาเซียน (Councils of the ASEAN Community) เห็นสมควร กล่าวคือเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่เห็นชอบให้ดำเนินการก็สามารถดำเนินการไปได้และเปิดโอกาสให้ประเทศที่ยังไม่พร้อมเข้าร่วมในภายหลังได้ หรือเมื่อมีสองประเทศขึ้นไปก็พร้อมก็สามารถดำเนินการได้เลยและเมื่อมีสมาชิกใดที่พร้อมก็สามารถเข้าร่วมได้ในภายหลัง

4.1.3 แผนการพัฒนาของอาเซียนกับแผนพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (MDGs)

ตลอดระยะเวลา 10 ปี ก่อนช่วงสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติ ให้การสนับสนุนการประชุมระดับนานาชาติเพื่อพยายามกำหนดเป้าหมายการพัฒนาระหว่างประเทศ ทั้งนี้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติ ต่างเห็นพ้องกันว่าอุปสรรคสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา คือ ขาดการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการประเมินการแก้ไขปัญหาความยากจน เป้าหมายและตัวชี้วัดนี้ ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามผลการพัฒนา

ดังนั้นในการประชุมสุดยอดสมาชิกสหประชาชาติเดือนกันยายน 2543 ได้มีแถลงการณ์อย่างเป็นทางการของประเทศสมาชิก 191 ประเทศ ยอมรับข้อผูกมัดตามคำประกาศ สหประชาชาติ (Millennium Declaration) ซึ่งกำหนดให้มีการติดตามผลการพัฒนาตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals-MDGs) ซึ่งได้มีการกำหนดให้เป็นหมวดหมู่ รวมทั้งกำหนดขอบเขตเวลา และตัวชี้วัด เพื่อประเมินเป้าหมายการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดย MDGs มีเป้าหมายการพัฒนา เพื่อขจัดความยากจนในมิติต่างๆ และให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย 8 ด้าน คือ

- 1) การจัดความยากจนและหิวโหย
- 2) การให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา
- 3) การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ และส่งเสริมบทบาทสตรี
- 4) การลดอัตราการตายของเด็ก
- 5) การพัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์
- 6) การต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคอื่นๆ
- 7) การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 8) การส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน โดยการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ จะช่วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม MDGs เป็น cross-cutting issues ที่คาบเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ หลายประเด็น อาทิ สุขภาพอนามัย ความยากจน ความหิวโหย ความมั่นคงมนุษย์ ความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนกับทุกภาคส่วนและต้องสร้างจิตสำนึกให้แก่สังคมผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่า รัฐมีพันธกิจดังกล่าว จึงควรณรงค์ให้ประชาชนระดับรากหญ้าและรัฐสภาของประเทศต่างๆ ช่วยผลักดันอีกทางหนึ่ง ในขณะเดียวกันรัฐก็ควรมีความรับผิดชอบมากขึ้นเพื่อให้เป้าหมายดังกล่าวบรรลุผล

ด้วยเห็นถึงความจำเป็นในเรื่องดังกล่าว ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ ประเทศไทย ผู้นำอาเซียนจึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในอาเซียน (Joint Declaration on the Attainment of the Millennium Development Goals in ASEAN) เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2552 (2009) ด้วยเห็นว่าแม้จะมีสมาชิกโดยรวมหลายประเทศมีการดำเนินการพัฒนาที่คืบหน้าเป็นอย่างดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ MDGs โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการศึกษาขั้นประถม ความเท่าเทียมทางเพศ การต่อสู้กับโรคติดต่อบางชนิด ซึ่งในบางประเทศสามารถกำหนดเป้าหมายและดำเนินได้เกินกว่าที่เป้าหมายที่ MDGs กำหนดไว้ (MDGs Plus) อย่างไรก็ตาม ยังคงมีบางประเทศที่อาจประสบปัญหาที่ท้าทายในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไข ผู้นำอาเซียนจึงได้กำหนดมาตรการที่จะต้องร่วมดำเนินการดังนี้

- 1) ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีพลวัตรเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน
- 2) สร้างดุลยภาพระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคม
- 3) ส่งเสริมความร่วมมือภายใต้ข้อริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (IAI)
- 4) ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับการบรรลุผลตาม MDGs
- 5) แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตาม MDGs
- 6) พัฒนาและปฏิบัติตามกรอบเพื่อการปฏิบัติการร่วมกันของอาเซียนในการบรรลุ

MDGs

- 7) จัดตั้งระบบตรวจสอบและประเมินผล โดยร่วมมือกับสหประชาชาติ
 - 8) ส่งเสริมการประสานงานและการสร้างเครือข่ายกับเอกชน และภาคประชาสังคม
- การที่ผู้นำอาเซียนได้ประกาศเจตจำนงค์ที่จะร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายตาม MDGs ย่อมแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาเซียนที่จะต้องก้าวไปพร้อมกัน นับเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของอาเซียน

4.1.4 ศักยภาพของอาเซียน

การรวมตัวของ 10 ประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประชากรรวมกันมากกว่า 580 ล้านคน และอาจจะถึง 600 ล้านคนภายในปี พ.ศ. 2558 (2015) มีรายได้ประชาชาติ (GDP) รวมกันมากกว่า 1.4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ อีกทั้งยังมีทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตด้านเกษตรกรรมจำนวนมาก ทำให้อำนาจต่อรองและเป็นที่น่าสนใจจากประเทศภายนอกภูมิภาคมากขึ้น สามารถถ่วงดุลย์กับประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าได้ดีขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดแข็งอีกประการหนึ่งของอาเซียน

ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย ประเทศไทยส่งสินค้าออกไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนมากเป็นอันดับแรก และมีเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2547 ไทยส่งสินค้าออกไปยังกลุ่มอาเซียน มีมูลค่า 21,241 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยส่งออกไปยังสหรัฐฯ ซึ่งเป็นตลาดส่งออกของไทยอันดับสอง จำนวน 13,499 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2548 ไทยส่งสินค้าออกไปยังอาเซียน จำนวน 24,398 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และส่งออกไปยังสหรัฐฯ จำนวน 16,997 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ข้อมูลจาก ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์)

4.2 จุดอ่อนของอาเซียน

4.2.1 ปัญหาการสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน (ASEAN Identity)

อาเซียนประกอบด้วย 10 ประเทศ ย่อมมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างกัน ทั้งในด้านภาษาพูดที่แตกต่างกัน มีการนับถือศาสนาและความเชื่อที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามจากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาแสดงว่าประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องการเห็นประชาคมอาเซียนที่เน้นถึงความผูกพันกันทางประวัติศาสตร์ และการแลกเปลี่ยนมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดอัตลักษณ์ของภูมิภาค รวมกันได้ การสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียนจะช่วยให้ประชาชนอาเซียนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้มีการประสานนโยบายร่วมกันในด้านต่างๆ เพื่อเผชิญกับมหาอำนาจนอกภูมิภาค การที่มีสมาคมอาเซียนเกิดขึ้นได้ก็ถือได้ว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีอัตลักษณ์ร่วมกันแล้ว และการที่อาเซียนยึดมั่นในหลักการไม่แทรกแซง (non-interference) และหลักฉันทามติ (consensus) ก็อาจถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของอาเซียน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความรู้สึกว่าเป็นพลเมืองของอาเซียน (ASEAN citizen) อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรป (EU) สหภาพยุโรปมีระดับการรวมตัว (integration) ที่สูงมากกว่าอาเซียน เนื่องจากสหภาพยุโรปได้รับมอบอำนาจอธิปไตย (sovereignty) จากรัฐสมาชิก แต่ในอาเซียนอำนาจอธิปไตยยังคงอยู่ในแต่ละประเทศโดยสมบูรณ์ นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังมีกระบวนการตัดสินใจ (decision-making process) ที่ชัดเจน ไม่ต้องใช้ฉันทามติซึ่งต่างจากอาเซียน สหภาพยุโรปจึงมี

บทบาทที่ทวีผลต่อยุโรป มากกว่า อาเซียนที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการประชุมรัฐมนตรีศึกษาธิการอาเซียน (ASEAN Education Minister Meeting-ASED) ในเดือนเมษายน 2552 ที่จังหวัดภูเก็ต ภายหลังจากที่กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับแล้ว ที่ประชุมเห็นว่า จะต้องสร้างประชาคมอาเซียนให้เป็นรูปธรรมให้ได้โดยใช้การศึกษาเป็นวิถีทางเพื่อเพิ่มพูนและเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับอาเซียน (ASEAN awareness) ให้แก่ประชาชน และเพื่อสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เกิดขึ้นกับประชาชนกว่า 567 ล้านคน ทั้งทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และวิธีการที่เร็วและให้ได้ผลที่สุดในการสร้างความเป็นปึกแผ่นคือ การสร้างความรู้ และความภูมิใจในการที่เป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน ในหมู่เยาวชน โดยเฉพาะในหมู่เด็กนักเรียนในโรงเรียน ที่ประชุมตกลงให้มีการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาไว้ในทุกระดับการศึกษาในประเทศสมาชิก รวมทั้งให้ใช้เพลง “The ASEAN Way” ซึ่งใช้เป็นเพลงประจำอาเซียนอย่างเป็นทางการ (official anthem of ASEAN) ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาเซียน ทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ภาคประชาสังคมจะต้องมีบทบาทที่สำคัญด้วย เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ของภูมิภาคโดยมีประชาชนเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่เกิดได้จากเจ้าหน้าที่รัฐโดยลำพัง

4.2.2 ประชาชนอาเซียนขาดความรู้เกี่ยวกับอาเซียน

แม้ในขณะนี้อาเซียนได้มีกฎบัตรอาเซียนขึ้นมาแล้ว แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของอาเซียนยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียนมากนัก และยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว เพราะที่ผ่านมาอาเซียนถูกมองว่าเป็นเวทีของภาครัฐ โดยเฉพาะเป็นเรื่องของกระทรวงการต่างประเทศ และถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า นับแต่ก่อตั้งอาเซียนเป็นต้นมาอาเซียนก็มีแต่เรื่องการจัดประชุม การจัดประชุมสุดยอดอาเซียนประจำปีก็เป็นเพียงสถานที่ผู้นำ 10 ประเทศได้พบปะกันเท่านั้น จึงขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม แต่ในข้อเท็จจริงแล้วอาเซียนเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่สุดและการดำเนินงานของอาเซียนมีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนอาเซียนโดยตรง ทั้งนี้เพราะอาเซียนต้องการพัฒนาและเสริมสร้างสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคให้มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีทั่วกัน นอกจากนี้อาเซียนยังต้องการให้ประชาชนของอาเซียนสามารถได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะได้มาจากการพัฒนาในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สำหรับคนทุกวัย ตั้งแต่เกิดจนถึงวัยแก่ชรา ในเกือบทุกด้าน ตลอดจนส่งเสริมให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในภูมิภาค เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ประชาชนคือทำให้ประชาชนอาเซียน “ไม่จน ไม่เจ็บป่วย ปลอดภัย และรวมใจเป็นหนึ่ง”

4.2.3 การขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (Civil Societies)

ที่ผ่านมา ภาคประชาชนได้มีความพยายามในการเข้าไปมีส่วนร่วมในอาเซียน แต่ยังมีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะในระดับภูมิภาค โดยมีเวทีการหารือของหลายกลุ่ม เช่น Solidarity for Asian People's Advocacy (SAPA) โดยมี Forum-Asia SEACA Focus on the Global South และองค์กรภูมิภาคอื่นๆ เป็นแกนนำ ได้มีการจัดประชุมภาคประชาชนที่รู้จักกันในนาม ASEAN Civil Society Conference (ACSC) ซึ่งจัดให้มีการประชุมครั้งแรกที่ประเทศมาเลเซีย ครั้งที่สองที่ประเทศฟิลิปปินส์ และครั้งที่สามที่ประเทศสิงคโปร์ และอีกเวทีหนึ่งคือ ASEAN People's Assembly (APA) ซึ่งเป็นเวทีหารือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยมี ASEAN-ISIS (ASEAN Institute of Security and International Study) เป็นแกนนำ ที่ผ่านมา APA ได้จัดให้มีขึ้นแล้ว 6 ครั้ง ในประเทศอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ สลับกันไป แต่การหารือของภาคประชาสังคมยังขาดเวทีหารือที่จะเป็นเวทีกลาง ระหว่างกลุ่มภาคประชาสังคมจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะองค์กรชาวบ้าน และองค์กรเอกชนในประเทศสมาชิก การจัดประชุมสัมมนาต่างๆ โดยภาควิชาการหรือภาคเอกชนเกี่ยวกับอาเซียน ถึงแม้ว่าจะมีบ่อยครั้งขึ้น แต่ก็ได้มีการทำข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลหรือต่ออาเซียนให้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.2.4 การขาดงบประมาณในการดำเนินการ

อาเซียนขาดงบประมาณดำเนินการที่เพียงพอ ทั้งนี้งบประมาณของอาเซียนอาจแบ่งได้เป็นสองส่วนคือ

1) งบดำเนินการของสำนักเลขาธิการ งบประมาณส่วนนี้มาจากเงินบริจาครายปีของรัฐบาลสมาชิกซึ่งแต่ละรัฐบาลบริจาคจำนวนที่เท่ากันตามที่ได้ตกลงกันไว้ งบประมาณส่วนนี้นับว่าพอเพียงสำหรับการดำเนินงานของสำนักเลขาธิการอาเซียนเท่านั้น เช่น ใช้เป็นเงินเดือนของเลขาธิการอาเซียนและเจ้าหน้าที่อื่นๆของสำนักงาน งบประมาณ และงบในการจัดประชุมต่างๆ เป็นต้น

2) งบประมาณเพื่อการพัฒนา เป็นงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของอาเซียน งบประมาณส่วนนี้ส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาลสมาชิกเอง ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการจัดกิจกรรมในประเทศของตน โดยอาจมีรัฐบาลสมาชิกอื่นเข้าร่วมด้วย อย่างไรก็ตามงบประมาณส่วนใหญ่จะมาจากประเทศคู่เจรจาของอาเซียนซึ่งบางประเทศได้ตั้งกองทุนสำหรับอาเซียน โดยเฉพาะ และงบที่ได้มาจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงินต่าง เช่น จากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank – ADB) เป็นต้น มีผู้กล่าวว่าจินตนาการของอาเซียนในการริเริ่มดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มีมากมายเกินขีดความสามารถของอาเซียนที่จะดำเนินการโดยลำพังได้ ดังนั้นจึงต้องแสวงหาความร่วมมือและเงินทุนจากประเทศคู่เจรจาที่พัฒนาแล้วให้มากขึ้น

หรือไม่ก็ต้องพยายามจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาของตนเอง (ASEAN Development Fund) ขึ้นมาให้เป็นผลสำเร็จและสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.3 โอกาสของอาเซียน

4.3.1 อาเซียนได้รับการยอมรับจากสังคมระหว่างประเทศ

4.3.1.1 อาเซียนกับประเทศคู่เจรจา

จากพัฒนาการของอาเซียนในระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา อาเซียนได้มีการพัฒนาไปมากและเป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศนอกภูมิภาค รวมทั้งมหาอำนาจไม่ปล่อยโอกาสในการที่จะมีความสัมพันธ์กับอาเซียน ระบบประเทศคู่เจรจาของอาเซียน นับเป็นช่องทางที่อาเซียนใช้ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจ และคู่ค้าที่สำคัญของอาเซียนให้ใกล้ชิดมากขึ้น ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2516 โดยเป็นการหารือกับประเทศคู่เจรจาและประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือสหภาพยุโรปในปัจจุบัน โดยเริ่มต้นให้อาเซียนสามารถเปิดตลาดสำหรับสินค้าและขอรับความช่วยเหลือในการพัฒนาให้แก่ประเทศสมาชิก และได้พัฒนาไปถึงการหารือในประเด็นด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

กลไกสำคัญในกรอบการหารือกับประเทศคู่เจรจา คือ การประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจาซึ่งจะพบกันในช่วงที่มีการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting –AMM) ปัจจุบันอาเซียนมีประเทศคู่เจรจาทั้งหมด 9 ประเทศ 1 กลุ่มประเทศ และ 1 องค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ นิวซีแลนด์ รัสเซีย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งภายหลังจากปี พ.ศ. 2551 อาเซียนได้ปรับเปลี่ยนไปเจรจากับสหประชาชาติโดยตรง ทั้งนี้อาเซียนได้รับสถานะเป็นองค์การผู้สังเกตการณ์ในสหประชาชาติ นับแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา

นอกจากนี้อาเซียนยังมีกรอบการเจรจากับประเทศคู่เจรจาในลักษณะกลุ่มประเทศด้วย เช่น ในกรอบการเจรจา อาเซียน+3 อันประกอบด้วยคู่เจรจาคือ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เพื่อเจรจาหารือในประเด็นที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน และมีกรอบการเจรจา อาเซียน+6 อันประกอบด้วยจีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งต่อมาได้ขยายตัวเป็นกรอบการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit –EAS) โดยมีอาเซียนเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือ

4.3.1.2 ความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของอาเซียนได้รับความสนใจจากภายนอก นอกจากอาเซียนจะมีกลไกกับประเทศคู่เจรจา เพื่อหารือในประเด็นการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแล้ว อาเซียนยังได้สร้างกลไกการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum-ARF) เพื่อเป็นเวทีสำหรับการหารือเกี่ยวกับประเด็นการเมืองและความมั่นคง ในภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก กลไกดังกล่าว นับเป็นที่สนใจของประเทศนอกภูมิภาครวมทั้งประเทศมหาอำนาจที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง เนื่องจากความมั่นคงของภูมิภาคหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อภูมิภาคอื่น และความมั่นคงของโลกโดยรวมด้วย ในปัจจุบัน ARF มีสมาชิก 27 ประเทศและกลุ่มประเทศ ได้แก่ สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ออสเตรเลีย บังคลาเทศ แคนาดา จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ มองโกเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ปาปัวนิวกินี รัสเซีย ตีมอร์-เลสเต ศรีลังกา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ ในความตกลงและสนธิสัญญาต่างๆ ที่อาเซียนได้จัดทำขึ้นก็ได้มีประเทศนอกภูมิภาคให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีเพิ่มขึ้นเป็นอันดับ อาทิเช่น สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation – TAC) และ สนธิสัญญาว่าด้วยความปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

4.3.2 วิกฤตและภัยคุกคามจากภายนอก

ปัญหาวิกฤตและภัยคุกคามจากภายนอกเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดความร่วมมือในอาเซียน อาทิเช่น

1) ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 (1997) ทำให้อาเซียนเกิดความร่วมมือกับจีน และเกาหลี ในการจัดทำกรอบความร่วมมือความริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative) กำหนดให้มีทุนสำรองไว้ จำนวน 82 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในกรณีที่ประเทศใดถูกโจมตีค่าของเงิน และต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ที่ประชุมได้เพิ่มเงินทุนสำรองเป็น 12 เหรียญสหรัฐ

2) ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติและโรคระบาด ทำให้อาเซียนมีความตกลงว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Respond) และร่วมมือการจัดตั้ง Standby Arrangement ขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือ อาเซียนมีความร่วมมือกันในการป้องกันโรคระบาด เช่น โรค SAR (Severe Acute Respiratory Syndrome) ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2547 และไข้หวัดนก ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2548 และล่าสุดเมื่อมีการระบาดของไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ 2009 (H1N1) เพื่อรองรับสถานการณ์ต่อสู่กับไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ อาเซียนได้จัดประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+ 3 อันประกอบด้วยรัฐมนตรีสาธารณสุขประเทศอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม

พ.ศ. 2552 โดยประเทศไทยรับเป็นเจ้าภาพจัดการ

4.4 อุปสรรคของอาเซียน

4.4.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชน

ประเทศภายนอก เห็นว่าอาเซียนมีปัญหาด้านปัญหาสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก ระบอบการปกครองของประเทศสมาชิกมีแตกต่างกันออกไป การตีความในเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับปัญหาสภาพแวดล้อมและความมั่นคงภายในประเทศสมาชิกเองด้วย ประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่มีกลไกสิทธิมนุษยชนในประเทศ ปัจจุบันมีเพียง 4 ประเทศ คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตามประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก ซึ่งทุกประเทศต่างก็เป็นภาคี ใน Convention on the Elimination of Discrimination Against Women- CEDAW) และ Convention on Right of Child -CRC

4.4.2 ปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบใหม่

ปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่นปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาการฟอกเงิน การค้าอาวุธสงคราม ปัญหาการปล้นทางทะเล ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งท้าทายและเป็นอุปสรรคในการสร้างประชาคมอาเซียนให้ยั่งยืน ดังนั้นอาเซียนจะต้องใช้ความพยายามในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 จากปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) มาสู่ กฏบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)

อาเซียนได้รับการก่อตั้งโดย ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) หรือปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 (1967) ซึ่งได้รับการลงนามโดยผู้แทนระดับรัฐมนตรีจาก 5 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเห็นว่าบรรดาประเทศในภูมิภาคต่างมีสายสัมพันธ์ในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อกันอยู่แล้ว จึงได้ประกาศเจตจำนงร่วมกันว่าจะร่วมมือกันสร้างเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนภูมิภาคให้มั่นคง และจัดประกันให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปโดยสันติและก้าวหน้า มีความมั่นคงปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก ปฏิญญากรุงเทพฯ เป็นคำประกาศที่มีความยาวเพียงเพียง 2 หน้ากระดาษ ประกอบด้วยคำประกาศ 5 ประการ ประการที่ 1 ว่าด้วยการประกาศจัดตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ประการที่ 2 กล่าวถึงจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของสมาคม ประการที่ 3 กำหนดการจัดตั้งกลไกต่างๆ ของอาเซียน ประการที่ 4 ว่าด้วยเรื่องการรับสมาชิกใหม่ และประการที่ 5 ว่าด้วยสมาคมจะเป็นสัญลักษณ์ของความตั้งใจร่วมกัน ที่จะใช้ความพยายามร่วมกันเพื่อให้ประชาชน เกิดสันติภาพ เสรีภาพ และความเจริญรุ่งเรือง

ในส่วนของกลไกของสมาคมอาเซียนไม่ซับซ้อนมากนักคือ ประกอบด้วยกลไกหลักคือ 1) การประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ (ASEAN Ministerial Meeting – AMM) ที่ประเทศสมาชิกหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพ 2) คณะกรรมการประจำ (Standing Committee) โดยมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของประเทศเจ้าภาพหรือผู้แทนเป็นประธาน และเป็นผู้ดำเนินการของสมาคมในระยะเวลาระหว่างการประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศแต่ละครั้ง 3) คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะกรรมการถาวร ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และ 4) มีสำนักเลขาธิการแห่งชาติในแต่ละประเทศสมาชิก เพื่อดำเนินงานของสมาคมและเพื่อให้บริการในการประชุมแต่ละครั้ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 (1976) คือ 9 ปีหลังจากการก่อตั้งสมาคมฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ซึ่งเป็นการประชุมระดับหัวหน้ารัฐบาล เป็นครั้งแรก ที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการลงนามเอกสารสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1) ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) 2) ข้อตกลงก่อตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนขึ้นที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย และ 3) สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia – TAC)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 11 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 (2005) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นชอบให้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียน และแต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องกฎบัตรอาเซียน (Eminent Persons Group on the ASEAN Charter - EPG) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางการรวมตัวของอาเซียนและเนื้อหาที่ควรปรากฏในกฎบัตรอาเซียน เพื่อเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดฯ ครั้งต่อไป ต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 12 ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2550 (2007) ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ EPG ได้นำเสนอรายงานต่อผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน ผู้นำอาเซียนได้มอบหมายให้คณะทำงานระดับสูงในการยกร่างกฎบัตรอาเซียน (High Level Task Force on the ASEAN Charter – HLTF) ยกร่างกฎบัตรให้แล้วเสร็จ เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (2007) ซึ่งผู้นำประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ก็ได้ลงนามรับรองในกฎบัตรอาเซียน เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (2007) กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 กล่าวคือ 30 วันหลังจากที่สมาชิกอาเซียนครบทั้ง 10 ประเทศได้ให้สัตยาบันสารต่อกฎบัตรดังกล่าว ประเทศไทยเป็นประเทศสุดท้ายที่ได้ให้สัตยาบันต่อกฎบัตร

กฎบัตรอาเซียนถือเป็นธรรมนูญของอาเซียน และให้สถานะทางกฎหมาย (legal personality) แก่อาเซียน กฎบัตรอาเซียนแบ่งออกเป็น 13 หมวด (Chapter) รวม 55 ข้อ (Article) เพื่อให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎเกณฑ์ในการทำงาน (rules based organization) เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (more effective and efficient) ให้มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีบทบาทมากขึ้น (people-centered, and more people-oriented) จากการมีกฎบัตรทำให้อาเซียนมีการจัดตั้งกลไกใหม่ๆ เพิ่ม เช่น กลไกสิทธิมนุษยชนอาเซียน มีการจัดตั้งคณะมนตรีประสานงานอาเซียน (Coordinating Council) เพื่อแทนการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน (AMM) มีคณะมนตรีประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Council – APSC) คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Council – AEC) และคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Council -ASCC) เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับสาขาของตน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives to ASEAN – CPR) เพื่อทำหน้าที่แทนคณะกรรมการประจำ (Standing Committee)

5.1.2 จากสมาคมอาเซียน สู่ประชาคมอาเซียน

นับจากการก่อตั้งอาเซียนตามปฏิญญากรุงเทพฯ” (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 (1967) เป็นต้นมา อาเซียนประสบผลสำเร็จทั้งทางด้านการความมั่นคง การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม มีการขยายความร่วมมือครอบคลุมในทุกสาขา โดยมีพัฒนาการที่สำคัญดังนี้

พ.ศ. 2519 (1976) มีการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) เป็นครั้งแรก ที่บาห์ลี เกิดปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) และมีการจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียน

พ.ศ. 2535 (1992) ได้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ AFTA ขึ้น

พ.ศ. 2537 (1994) มีการจัดประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum – ARF) เป็นครั้งแรก ที่กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2540 (1997) ผู้นำอาเซียนได้ให้ความเห็นชอบต่อวิสัยทัศน์ 2020 (ASEAN Vision 2020) กำหนดให้อาเซียนเป็น “วงศ์สมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หุ่นส่วนในการพัฒนาอย่างมีพลวัต ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร และภูมิภาคที่มุ่งปฏิสัมพันธ์กับภายนอก”

พ.ศ. 2541 (1998) มีแผนปฏิบัติการฮานอย (Hanoi Action Plan) สำหรับช่วงปี พ.ศ. 2542-2547 (1999-2004) เพื่อให้มีการดำเนินการตามวิสัยทัศน์อาเซียน 2002

พ.ศ. 2546 (2003) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 มีการลงนาม Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2563 (2020)

พ.ศ. 2547 (2004) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ที่เวียงจันทน์ ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Programme-VAP) ซึ่งกำหนดขอบเขตและทิศทางความร่วมมือในกรอบอาเซียนสำหรับการดำเนินงานในช่วง 6 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2553 (2004- 2009) และ ได้วางแนวทางเพื่อเร่งรัดการรวมตัวของประเทศสมาชิก ในทั้งสามเสาหลัก โดยเน้นเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการลดช่องว่างด้านการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกเก่ากับสมาชิกใหม่

พ.ศ. 2550 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ที่ฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015 เร่งรัดการเป็นประชาคมฯ เร็วขึ้นอีก 5 ปี คือ จากปี พ.ศ. 2563 (2020) เป็นปี พ.ศ. 2558 (2015)

พ.ศ. 2550 (2007) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน เมื่อ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 15

ธันวาคม พ.ศ. 2551

พ.ศ. 2552 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ-หัวหิน ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ทำให้สามารถเริ่มดำเนินการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

ที่ผ่านมาอาเซียนนับเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จสูงสุดองค์การหนึ่ง อย่างไรก็ตาม 40 ปี หลังจากการก่อตั้งอาเซียน รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปมาก อาเซียนมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน มีทั้งโอกาสและความท้าทาย ดังนั้นหากจะให้อาเซียนประสบความสำเร็จเป็นประชาคมอาเซียนได้ตามเป้าหมายที่ต้องการอาเซียนต้องจัดอุปสรรคและความท้าทายต่างๆ ให้ได้ผล สิ่งท้าทายที่อาเซียนเผชิญซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขที่สำคัญ ประการแรกได้แก่การที่อาเซียนมีข้อตกลง วัตถุประสงค์และแผนปฏิบัติการมากมาย แต่ประเทศสมาชิกแต่ละรายไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติไม่ครบถ้วน เพราะไม่มีกลไกติดตามและกลไกบังคับให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตาม ประการที่สองก็คือประชาชนอาเซียนยังขาดความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ไม่เห็นผลประโยชน์จากอาเซียนทำให้ขาดความสนใจที่จะมีส่วนร่วม แนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้น่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยขจัดหรือลดปัญหาดังกล่าวได้บ้างคือ

5.2.1 การให้ความรู้แก่ประชาชนทุกระดับชั้นเกี่ยวกับอาเซียน

สำหรับในภาคราชการ ควรได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการภายในหน่วยทุกกระทรวง ทบวง กรม ในทุกระดับชั้น ได้ทราบถึงความตกลงต่างๆ รวมทั้งการดำเนินงานของประชาคมอาเซียน ในฐานะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติงาน ซึ่งนอกจากมีพันธะที่ต้องปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลอยู่แล้วก็ควรจะต้องปฏิบัติงานตามแนวทางของอาเซียนด้วย นอกจากนี้ทุกหน่วยงานควรมีการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียได้ทราบถึงผลประโยชน์หรือผลกระทบที่จะได้รับเพื่อลดผลกระทบที่อาจมีขึ้นได้

สำหรับนักเรียนนักศึกษา ควรมีการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาในโรงเรียนทุกระดับชั้น ในหลักสูตรควรบรรจุเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ของประเทศสมาชิก และของภูมิภาค ให้มองความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงบวกให้มากขึ้น เพื่อให้รู้ว่าประเทศในภูมิภาคนี้ได้มีความสัมพันธ์อันดีกันมาอย่างยาวนาน มิใช่มีแต่การศึกสงครามระหว่างกันแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน มีการนำวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ มาใช้ในประเทศของตน จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาติตนในที่สุด เช่น ไทยก็ได้เคยนำวัฒนธรรมของขอมมาใช้ในราชสำนักมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีการนำภาษาเขมรบางคำมาใช้ในภาษาไทย มีการนำวัฒนธรรมของอินโดนีเซียมาใช้ในวรรณคดีของไทย เช่นเรื่องอิเหนา การเผยแพร่ศาสนาพุทธเข้าสู่แดนสุวรรณภูมิก็

เป็นผลมาจากการทูตด้านวัฒนธรรม จากอินเดีย ผ่านพม่า ไทย สู้ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนที่อยู่บนพื้นแผ่นดินใหญ่นับถือศาสนาพุทธร่วมกัน ทางด้านวรรณกรรมทุกประเทศในอาเซียนต่างก็ได้รับอิทธิพล จากเรื่อง รามายณะ หรือ รามเกียรติ์ จากอินเดีย มาใช้อย่างแพร่หลายในวรรณกรรมของในทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น วิธีการที่เร็วและให้ได้ผลที่สุดในการสร้างความเป็นปึกแผ่นคือ การเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอื่นๆ และสร้างความภูมิใจในการที่เป็นส่วนหนึ่งของอาเซียนให้เกิดขึ้น ในหมู่เยาวชน โดยเฉพาะในหมู่เด็กนักเรียนในโรงเรียน

สำหรับประชาชนโดยทั่วไป อาเซียนควรจะได้จัดตั้ง สถานีวิทยุและโทรทัศน์ของอาเซียนขึ้นโดยเร็ว เพื่อให้ประชาชนอาเซียนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งนี้อาเซียนเคยมีคำริที่จะจัดตั้งสถานีวิทยุและโทรทัศน์ดังกล่าวแล้วแต่ยังมิได้ทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม สถานีวิทยุและโทรทัศน์ดังกล่าวมีการออกอากาศทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่นหรือมีคำบรรยายเป็นภาษาท้องถิ่นด้วย ในรายการควรประกอบด้วยการสอนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละประเทศ การเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศต่างในภูมิภาค เผยแพร่สถานที่สวยงามทางธรรมชาติ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

5.2.2 ให้มีกลไกการตรวจสอบให้มีการปฏิบัติตามความตกลงต่างๆ กลไกดังกล่าวควรเป็นการตรวจสอบเพื่อให้ทราบสาเหตุของการที่บางประเทศยังไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เพื่อที่อาเซียนและสมาชิกอาเซียนจะได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ปฏิบัติตามได้ ซึ่งในเรื่องนี้เลขาธิการอาเซียนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการติดตามผลการดำเนินงานของอาเซียน

5.2.3 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน มีความจำเป็นที่จะต้องทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ต้องสร้างความรู้ และความภูมิใจในการที่เป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน โดยเฉพาะในหมู่เยาวชน และในหมู่เด็กนักเรียนในโรงเรียน ให้มีความรู้สึกว่าเป็นพลเมืองของอาเซียน (ASEAN citizen) โดยดึงความแตกต่างให้เป็นจุดเด่นเพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนทั้งภูมิภาคโดยให้ถือว่าเป็นสมบัติของอาเซียนร่วมกัน ทั้งนี้ โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เราจะรักษาและหวงแหนในสิ่งที่เรารัก และเราจะรักในสิ่งที่เรารู้จักและเข้าใจ และเราจะรู้จักและเข้าใจได้ดีก็โดยการเรียนรู้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้รู้ว่าในแต่ละประเทศก็มีสิ่งที่มีความภูมิใจในแต่ละชาติ และทำให้ประชาชนในอาเซียนความรู้สึกร่วมกันว่าสิ่งนั้นเป็นความภูมิใจที่เป็นของอาเซียนร่วมกัน สิ่งดีๆ ที่ประชาชนอาเซียนน่าจะมีภูมิใจและถือเป็นสมบัติและมรดกร่วมกันของอาเซียนได้มีหลายประการ อาทิเช่น

1) ในด้านอาหาร ประเทศสมาชิกอาเซียนมี ข้าว เป็นอาหารหลัก และเป็นกลุ่มประเทศที่ผลิตและส่งออกข้าวเพื่อเลี้ยงชาวโลก มากที่สุดในโลก มี สะเต๊ะ (Satay) เป็นอาหารยอดนิยม

ที่มีบริโกลในทุกประเทศอาเซียน มีทุเรียนเป็นผลไม้ที่ประชาชนส่วนใหญ่ในอาเซียนชื่นชอบ มีกาแฟคุณภาพดีซึ่งเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่ผลิตได้มากและส่งออกมากเป็นอันดับสองของโลก รองลงมาจากบราซิล

2) ด้านธรรมชาติ อาเซียนมีความสวยงามทางธรรมชาติ มีวนอุทยานทางธรรมชาติซึ่งถือเป็นมรดกทางธรรมชาติ (ASEAN heritage park) อยู่หลายสิบแห่งกระจายไปทั่วทั้งภูมิภาค ทั้งอุทยานทางทะเล และภูเขาป่าไม้ ภูมิภาคอาเซียนจึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

3) อาเซียนมีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยที่อาเซียนอยู่ในภูมิภาคที่มีอากาศร้อนชื้นจึงมีพืชพันธุ์ไม้หลายชนิด มีกล้วยไม้หลายพันธุ์ มีพันธุ์พืชสมุนไพรนานาชนิด บางชนิดค้นพบว่า มีสารที่รักษาโรคมะเร็งได้ มีสัตว์ป่าและนกหลายชนิด รวมทั้งชนิดที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ สัตว์ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ที่ฉลาด สามารถที่จะนำมาฝึกใช้งานได้ในหลายประเทศของอาเซียน แม้ว่าในขณะนี้ จำนวนช้างที่อยู่ตามธรรมชาติจะมีจำนวนลดลงไปมากก็ตาม สัตว์ป่าสงวนที่มีถิ่นกำเนิดในอาเซียนซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีอีกชนิดหนึ่งคือลิงอุรังอุตัง (Orang Utan) ที่พบในเกาะบอร์เนียว และเกาะสุมาตรา ถือว่าเป็นลิงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย เป็นสัตว์ที่ฉลาด ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ค้นพบว่าแต่ละฝูงมีวัฒนธรรมของตนเอง สามารถพัฒนาเครื่องมือตามแบบของตนมาใช้ได้ ลิงอุรังอุตังบางตัวยังสามารถฝึกให้เรียนรู้การใช้สัญญาณต่างๆ ในการติดต่อสื่อสารได้ นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าอีกหลายชนิดที่พบในอาเซียน โดยเฉพาะที่เกาะบอร์เนียว เช่น เสือลายเมฆ (clouded leopard) ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่แตกต่างจากสายพันธุ์ที่พบในที่อื่นๆ มีการพบพันธุ์ปลาที่มีขนาดเล็กกว่าเมลิทขาวสารด้วย เป็นต้น

4) โบราณสถาน อาเซียนมีโบราณสถาน ที่สำคัญซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์เป็นที่รู้จักแพร่หลายของโลกอยู่หลายแห่ง อาทิเช่น นครวัด (Angkor Wat) ในกัมพูชา ซึ่งถือเป็นสิ่งก่อสร้างมหัศจรรย์ติดอันดับ 1 ใน 7 ของโลก และนับเป็นสิ่งก่อสร้างเดียวในโลกที่ปรากฏอยู่ในธงชาติของประเทศ มี บรมพุทโธ (Bolo Budu) ในอินโดนีเซีย เป็นสิ่งก่อสร้างตามความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีเจดีย์ชเวดากอง ในพม่า ซึ่งถือเป็นเจดีย์ที่หุ้มด้วยทองคำสูงและใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนี้ยังมีอุทยานทางประวัติศาสตร์ และถือเป็นมรดกโลกอยู่ในทุกประเทศของอาเซียน เช่น อยูธยา สุโขทัย หลวงพระบาง นครพนม เป็นต้น

5) ด้านสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ มีสุเหร่า Sultan Omar Ali Saifuddien Mosque ในบรูไน ซึ่งถือเป็นสิ่งก่อสร้างที่งดงามและเป็นสุเหร่าที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย มีตึก Petronas Tower ในมาเลเซีย เป็นตึกที่สูงที่สุดของอาเซียน (เดิมเคยสูงที่สุดในโลกอยู่หลายปี) มีศูนย์การค้า (Mega Malls) ที่มีพื้นที่กว้างขวางติดอันดับ 1 ใน 20 ของโลกอยู่ถึง 4 แห่งในอาเซียน โดยมีศูนย์การค้าที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียนคือ

Berjaya Times Square ในมาเลเซีย สำหรับในประเทศไทย คือ Central World Plaza ซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยรวมแล้วเท่ากับสนามฟุตบอล 55 สนามรวมกัน

6) ด้านการให้บริการ อาเซียนมีการให้บริการชาวต่างชาติด้วยรอยยิ้มและมิตรภาพที่เป็นกันเอง และมีอาหารที่อร่อย ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของอาเซียน ในบรรดาสายการบินซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วโลก บริษัทการบินของอาเซียนหลายบริษัทได้รับเลือกให้เป็นสายการบินที่ดีที่สุดติด 10 อันดับแรกในทุกปี เช่น สายการบินของไทย (Thai International Airways) สายการบินของมาเลเซีย (Malaysian Airline) สายการบินของสิงคโปร์ (Singapore Airline) นอกจากนี้ยังมีสายการบิน Air Asia ของมาเลเซีย ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการบินในราคาประหยัด (budget travel) อีกด้วย

5.2.4 จัดให้มีช่องทางหรือเวทีให้ภาคประชาชนและประชาสังคมได้ติดต่อหารือกัน ได้เพื่อทำข้อเสนอแนะให้แก่รัฐบาลในประเทศของตน การจัดตั้งสมาคมอาเซียนในภาคเอกชนน่าจะเป็นช่องทางหนึ่ง ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งให้มีขึ้นได้ในทุกประเทศสมาชิก และให้สมาคมเหล่านั้นจัดตั้งเป็นเครือข่ายมีการประสานงานและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ภาคประชาชนอาเซียนมีความเข้มแข็งขึ้น

5.2.5 ให้นำหลักการทางศาสนาของแต่ละรัฐสมาชิมาประยุกต์ใช้ในการดำเนิน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน เนื่องจากหลักการในทุกศาสนาย่อมสอนให้ทุกคนให้เป็นคนดี เพื่อให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างนักการศาสนาของศาสนาต่างๆ ในภูมิภาค เช่นการจัด inter faiths dialogue เป็นต้น เพื่อที่จะได้เรียนรู้และเข้าใจซึ่งกันและกัน และเพื่อหาสิ่งที่เป็นคุณธรรม และค่านิยมร่วมกัน เพื่อนำมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติก็จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นได้ สำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ก็คือ พรหมวิหาร 4 เป็นหลักประพจน์ให้มีคุณธรรมภายในตนเองมี 4 ประการคือ เมตตาคือความรัก กรุณาคือความสงสาร มุทิตาคือความเบิกบานยินดี คือเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน อุเบกขาคือความมีใจเป็นกลางและวางเฉย และหลักสังคหวัตถุ 4 คือมีการบำเพ็ญสงเคราะห์ ที่มีการแสดงออกมภายนอกคือ คือ ทานคือการให้ปัน ปิยาจา คือการพูดจาอย่างรักกัน อตถจริยา คือการทำประโยชน์ให้แก่เขา สมนัตตตา หรือเอาตัวเข้าสมาน

บรรณานุกรม

- A. The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration) Bangkok, 8 August 1967
- B. ASEAN Vision 2020
- C. Hanoi Plan of Action
- D. Declaration of ASEAN Concord II (Bali Concord II)
- E. Vientiane Action Programme
- F. Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015
- G. ASEAN Charter
- H. Cha-Am Hua Hin Declaration on the Roadmap for the ASEAN Community
- I. Blueprint for the ASEAN Socio-Cultural Community (2009-2015)

หมายเหตุ เอกสารทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นหาได้จาก Web site : www.aseansec.org หรือ
ค้นหาจาก Google โดยพิมพ์ชื่อเอกสารที่ต้องการค้น

ประวัติผู้เขียน
นายเชาวฤทธิ์ สาลิตุล

เกิดวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2493

สถานภาพ สมรส ภรรยาชื่อ นางปานตา สาลิตุล

ประวัติการศึกษา

- มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 (ม.ศ. 5) โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ร.บ. (การระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เกียรตินิยมดี)
- D.E.S.U. (Droit International Publique) L' Universite de Paris II

ประวัติการรับราชการ

- เริ่มรับราชการ นายเวร กรมเศรษฐกิจ (2 ต.ค. 2516)
- เจ้าหน้าที่การทูต 3 กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย (2 ต.ค. 2517-2518)
- ลาศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส (3 ก.ย. 2518 – 24 ก.พ. 2524)
- เจ้าหน้าที่การทูต 3 กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย (6 มี.ค. 2524)
- เลขานุการตรี-โท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮานอย (14 ต.ค. 2524 – 2528)
- เจ้าหน้าที่การทูต 5 กรมองค์การระหว่างประเทศ (15 พ.ย. 2528 - 2532)
- เลขานุการโท-เอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงสตอกโฮล์ม (22 พ.ย. 2532 - 2536)
- เจ้าหน้าที่การทูต 7 – 8 ว. กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย (30 ธ.ค. 2536 - 2542)
- อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงคาการ์ (19 พ.ย. 2542 – 2545)
- อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก (17 ธ.ค. 2545 – ธ.ค. 2548)
- รักษาการผู้อำนวยการกองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์ฯ (จ.ทูต 8) (ม.ค. 2549- มี.ค. 2549)
- ผู้อำนวยการกองอาเซียน 4 กรมอาเซียน (เม.ย. 2549 – ปัจจุบัน)